

Lv

OBSERVATIONUM CRITICARUM

IN

CATULLI CARMINA

SPECIMEN

SCRIPSIT

FERDINANDUS HANDIUS PH. D.

LIPSIÆ,

PROSTAT APUD IOH. AMBROS. BARTHIIUM

MDCCCIX.

8° B.S. 2.330.

22.2.25.22

Habent sua fata libelli. Inter eos veterēs scriptores, qui longum per tempus neglecti jacuerunt, et in quibus post curas singulis locis adhibitas plurima adhuc leguntur obscura et depravata, Catulli carmina non ultimum locum obtinent. Etenim ex quo studia virorum doctorum Latinis poetis occupari coeperunt, alia omnia maiori diligentia et cautiore cura versata sunt, quam nostri poetae carmina. Iamiam Parthenius, tantam, inquit, confusionem et conversionem in Catulli carminibus fuisse, ut si ab inferis auctor revocaretur, sua non esset agnitus. Nec tamen is dignus erat, qui tanta casuum varietate jactaretur et sospitatorum diu desideraret. Equidem pro Catullo ejusque virtutibus dicere, aut eum flagitiosae impuritatis specie, qua suspectum habent, liberare, non apud me constitui; nec curo eos, qui in moribus poetarum magis, quam in verbis haerent, et ingenium non nisi pudicum esse volunt. Qui vereor, ne saepissime fallantur; nam, quae inter mores et orationem intercedit necessitudo, non in quocunque poeta ita valet, ut ad regulam, nescio quam, exigi possit. Placet Catullus, quia plurima in eo placent. Atque in magnis ingeniis multa reperiuntur, quibus eorum vitia expientur; nec

culpa vitiorum, quae saeculi sunt, in singulos homines, qui iis laborant, conjici debet.

Nam castum esse decet pium poetam

Ipsum: versiculos nihil necesse est.

Elegantissima carmina conscripsit Catullus, mira simplicitate ac venustate; neque ipse destitutus erat ingenii vi, quae neque artem nec laborem redolet. De negligentia et audacia ejus non uno modo potest disputari. Quae vero viri docti de ea re dixerunt, vereor, ne maximam partem nimia sint atque iniqua. Melius consuluissent poetae, si carmina ejus ita restituissent, ut iudicium firmum ac certum de iis haberi posset. Quamdiu enim de pluribus partibus dubitatur, non potest de universa re judicari. Editiones autem Catulli, quae recentioribus temporibus prodierunt, carmina non peraeque exhibent, quemadmodum a poeta profecta sunt. Sunt enim ita comparatae, ut lectionis vulgatae rationes et causae prorsus ignorentur. Ex iis non cognosces, unde ducta sit haec et illa lectio, vel bona vel absurda, neque invenies nomina virorum doctorum, quorum studio plures singuli loci optime sanati; immo vana mendacia ac negligentiae sordes tantum tibi taedium afferent, ut totum librum abjicias. Iudicium ac censura, quam interpretes ante omnia instituere debebant, codicum et vet. edit. earumque auctoritatis nusquam exstat, et textus firmo fundamento plane destitutus est. Sine codicum et vet. librorum ope neque institui, neque

effici potuit recensio textus. Nec sufficebat, tantum inscriptiones editionum commemorare, hinc et illinc varietatem lectionis afferre et aliorum vestigia sine ulla dubitatione persequi. Quantum igitur dolorem omnes, quibus studia humanitatis et inprimis carmina Catulli curae sunt, percipere debuerunt ex morte Santenii, cujus mentio tristior est lacrymis Simonideis.

Historia casuum, quibus jactatus est Catulli liber, satis mirabilis docet, paucissimos inveniri potuisse codices antiquiores, et variarum lectionum, quam illi exhibent, majorem partem e scribarum ignorantia atque monachorum lascivia, qua in scriptoribus veteribus grassati sint, ortam esse. Atque hoc jam Scaliger observavit, de exemplari, ex quo omnes codices propagati, loquutus. Variis ex argumentis et praecipue ex consensu omnium, quos hucusque cognitos habemus, codicum in locis corruptis et mutilatis demonstrari potest, unum librum fuisse fontem omnium aliorum, qui inde a saeculo quinto decimo scripti sunt. *Mathaeus Palmerius* in codice, quem sua manu a. 1428. scripserat, et quo usus erat *Andreas Schottus* (Observ. lib. II. c. 16. p. 53.) haec adnotavit: *anno 1425. primum repertum esse Catullum pessimeque acceptum in manus hominum venisse.* Exstat etiam epigramma, commemoratione satis dignum, viri cujusdam docti Veronensis, quem Apostolus Zenus (in Ephemerid. Lit. Ital. Vol. XII. 11.) Guarinum patrem, *Burmannus*

Guarium filium esse voluit. In eo narratur librum Catulli, a Francisco quodam scriptum, ex horrei tenebris Veronam delatum esse. *Maffei* in libro: *Verona illustrata* Vol. II. p. 7. ad decimum usque saeculum Catullum plane ignotum fuisse suis civibus, confirmat inedita quadam scriptione: In Verona aveasi Catullo fin del secol decimo, perchè io trovo in uno degl' inediti sermoni, che ho presso me di Raterio, venuto d'oltra monti a questo Vescovado, com egli lesse, qui Catullo, non avendol letto per l'avanti; e trovo che l'avea alle mani nel decimo quarto secolo Guglielmo Pastrengo, amico del Petrarca, il quale nell' opera sua versi ne cita in due luoghi. — Quis fuerit ille Francisci codex et an adhuc exstet, nihilo magis affirmare possum quam alii. *Maffei* l. l. p. 32. de manuscriptis libris ita loquitur: son tutti di poca eta, e i piu vecchi non paiono oltrepassar di molto la meta del decimo quinto secolo. Catulli vero librum, in Gallia repertum malas in manus venisse, id est, quod omnes fere commentariorum antiquiorum auctores monuerunt ac questi sunt.

Sub saeculi XV. exitum typis excudi curarunt Catulli carmina una cum Tibulli et Propertii elegiis. Primum prodierunt Venet. 1472: (*Maffei* annum 1471. allegat). Ex quonam vero codice haec editio descripta sit, nondum potuit comperriri, quum neque Broukhusio ad Tibullum, neque Burmanno ad Propertium emendandum eo uti liceret. Cf. Santen. ad LXVIII. 49. Venetae secundae anni 1475. lectionem praebuit codex Palmerii, ut *Maffei* refert l. l.; editio vero Regiensis

vel ad exemplar princ. expressa, vel ex alio codice descripta videtur; nam pluribus in locis lectionem exhibet a vulgata longe diversam. cf. LXVIII. 46. Tandem anno 1481. *Ioannes Calphurnius* primus omnium maiorem habuit curam Catulli, ejusque carmina Vicentiae edidit. Venetam primam vel secundam iterum excudi curavit, sed eam, ut videtur, ipse bonis codicibus usus, (cf. Santen. ad LXVIII. 45.) multis in locis correxit (cf. lect. carm. 50 et 65. cum cod. Dresd.). In praefatione ad Hermolaum ita scribit: „cum percurrere coepissem id opus, quod Venetiis impressum est, — tot mendis refertum esse deprehendi, ut longe plura essent vitiosa et depravata, quam quae emendata. Nullus certe sensus ex his elici poterat. Confestim conveni nonnullos impressores et eos cohortatus sum, ut iterum id opus imprimerent ea correctione quam pollicitus sum. Possum igitur gloriari me non id emendasse, sed vere totum exscripsisse.“ Equidem totum hunc locum apposui, quoniam valde memorabilis est. Calphurnium sequutus est *Parthenius*, primus Catulli interpres, qui Brixiansem anni 1486. curavit, et non parum de poeta nostro promeritus est, quamquam ipse suam editionem festinatam appellat. In praefatione loquitur de iis, qui enarrationes discipulis dictatas inique interciperent, sed nihil magis queritur, quam id, quod Catulli liber, quo nullus omnium et in Graecis et in Latinis magis corruptus et mutilatus, a viris doctis obscuritati relictum fuerit. Commentarius pro temporis ratione satis

doctus multa continet, quae ad restituendam lectionem genuinam maxime considerari debent; nam auctor ante oculos habuit codices, e quibus pluribus in locis restituit, nisi semper optimam, tamen non plane improbabilem lectionem. Conjecturae vero a Parthenio factae postea in Venetas receptae et a pluribus criticis pro Catullianis habitae sunt.

Secundus poetae interpres fuit Palladius Fuscus, cujus commentarium edidit Io. Tacuinus, nescio utrum primum in edit. Venet. 1500, an antea seorsim. Opus est admiratione et cura dignissimum, cujus altera pars, quae ad crisin pertinet, multo praestat alteri, in qua verba explicantur. Nam non solum emendationes exhibet partim ingeniosas, sed etiam codicum lectionem. Palladius enim usus est decem codicibus (vide eum ad 34. 3.). Tamen, quod valde miror, recentiores editores commentarium illum plane neglexerunt, immo ne dignum quidem cognitione existimarunt. Veneta autem anni 1500. ex Venett. 1486. 1491. 1493. descripta, ultima est ex editionibus iis, quae, praeter codices, auctoritatem, pro sua conditione majorem vel minorem, habent in recipienda vel repudianda carminum lectione. At quo diligentius commentariorum, quos commemoravi, auctores rem suam tractaverant, eo levius administrarunt alii, qui exinde Catulli editiones pararunt. Talis vir erat *Hieronymus Avantius*, non mediocris ingenii, sed audax et nimis levis, Par-

thenii discipulus, et ut arbitror, unus eorum, a quibus Parthenius dicit enarrationes suas inique interreptas esse. Ipse vero Avantius fatetur, se per triennium sub Parthenio in haec studia incubuisse. Conscripsit emendationes in Cat. carmina 1494. editas a Moravio, repetitas in edit. Venet. 1500, quas tamen non omnes sibi debuit auctor, sed partim Palladio (qui 1483. mortuus est), partim aliis surripuisse videtur. Quodsi sex vel septem locos excipias, reliquos omnes ex ingenio emendavit; in illis paucis codicem antiquioris mentionem facit, in his conjecturas suas notat signo l. vel verbis: quid si legeres. Haud mirum mihi videtur conjecturas partim ineptas, partim non necessarias ab Avantio excogitatas esse, sed miserandum, eas ab editoribus iisque recentioribus tanquam codicis lectiones receptas vel probatas esse. Et ita factum est; nam Aldinam editionem primam codicis instar allegare solent. Haec vero editio, nescio cujus cura, sed suspicor Aldi et Avantii, Venetiis 1502, edita, fundum habet in editionibus antiquis collatis (non in sola editione anni 1500, ut Heynius dixit); at in eam receptae sunt interpolationes et correctiones Avantii, Ioviani Pontani et aliorum, maximam partem asteriscis notatae. Codicem adhibitum esse, nullo loco potui intelligere; nec cognovi, quod Heynius de Tibullo affirmavit, Aldinam secundam prorsus novam esse recensionem. Ipsa quoque continet interpolationes (ut Pontani I. 9, aliorumque XXXVI. 3.) et textum prioris Aldinae; vd.

XVII. 3. XIV. XX. Aldinas vero editiones, quas non magnam habent auctoritatem, viri docti recentioris aevi in pluribus sequuti sunt, alii auctoritatis specie decepti, alii nulla dubitatione commoti; unde maxima, opinor, negligentia exemplarium nata. Ut difficultatis explicationem evitarent, editores saepe correctorum nugae recipere maluerunt, quam codices consulere, et in investiganda vera lectione sudare. Non ignoro merita virorum doctorum de quibusdam Catulli locis, immo, si plures critici tales, quales eruditione Muretus, assidua diligentia Statius fuit, Catullum curassent, nos, puto, jamdudum legeremus carmina emendata ac correcta; nec me fugit, varietatem lectionis e codicibus bonae notae allatam apud Muretum, Scaligerum, Statium, Vossium et alios inveniri, tamen si editores collegissent omnes illas lectiones, una cum iis, quas Columna, Fruterius alique commemorant, neque in verba magistri jurassent, plurima essent sanata atque ad sinceritatem suam reducta. At non ita illis placuit. Ex quo enim Scaliger Muretum laude, qua dignus erat, summa fraudare sustinuerat, et, sibi suoque ingenio confidens, Statii commentarios inspicere non operae pretium putaverat, alii qui eum sequebantur, spem Catulli aliquando restituendi omnem amiserunt. Atque Achilles Statius, quem prae nonnullis recentiorum admirari soleo, commentarium scripsit ex omnibus longe praestantissimum, et ob doctrinam atque eruditionem, qua plurimos locos vel carminibus aliorum collatis

vel dicendi usu demonstrato illustravit, et maxime ob varietatem lectionis diligenter adnotatam e decem codicibus. Textum quod attinet, Statius Aldinam, quam saepissime commemorat (vd. 34, 3. 61, 23. all. II.), non peraeque ut poterat correxerit, nonnullis tamen in locis codicum lectionem revocavit, et plurima aliorum curis reliquit. Ipse de se ita: „In optimis, ait (p. 232.) emendandis auctoribus sine veterum subsidio librorum mihi quidem non licet esse tam diserto (ut verba mutem), nec si liceat, libet.“ Caussam, quapropter Mureti mentio nusquam ab eo facta est, equidem non intellexi; Palladii quoque commentarium non videtur in Statii notitiam venisse. Iam vero lucem obortam alii tenebris suis obscurare coeperunt. Scaliger enim, qui, nisi nimis ingenio suo indulgisset, pro hujus praestantia, plurimum proficere potuisset, invidia incensus, omnia, quae Muretus vel codicis optimi auxilio, vel suo ex ingenio emendaverat et illustraverat, omnino repudiavit, una cum Statii commentario (quamquam utriusque libros ante oculos habuisse videtur; vd. eum ad LXVIII. 6.); immo in lectione Aldinae servanda saepissime acquievit, et praeter eos locos, in quibus codicem Cuiacii sequebatur, poetam novis sordibus conspurcavit. Ille non fuit, qui Catullum lepidum ac venustum poetam emendaret; a gravitate et morositate ejus lepor et simplicitas Catulli plane abhorruerunt. Nec opus est exemplis confirmem, quam insulsa sint plurimae Scaligeri correctiones, quam male abutatur doctrinae suae

copia et quam inepte codicis vitia saepe defendat. At meliora non facile potuit dare pro spatio temporis, quo commentarium suum conscripsit. Nam deum testem advocans affirmat, ne integrum quidem mensem tribus poetis, Catullo Tibullo et Propertio, recensendis se impendisse. Equidem non negaverim, a Scaligero codicis lectionem saepe revocatam esse, sed, quae ille emendando Catullo perfecit, alius quisque, puto, neque auxilio codicum nec sano iudicio, quo interpolatorum nugae dissipare debebant, prorsus destitutus, perfecisset. Recensionem autem festinata opera Scaligeri factam et ex vitiosis ac importunis lectionibus Aldinae primae collectam plerique praestantissimam putarunt, et in suas editiones recipere nullo pacto dubitarunt; quo factum est, ut ad nostra usque tempora textus perveniret interpolationibus cujusvis generis refertus, correctionibus ineptis contaminatus, nec firmo certoque fundamento nixus. Nec aliorum studiis Catullus, quem Scaliger nimis audacter oppressit, erectus ac restitutus videri potest. Nam editiones, quas Vossius et Vulpus paraverunt, non putaverim novae recensionis nomine dignas. Vossius, quamquam optimos codices ad manus habebat, quum quosdam locos optime atque ingeniose emendaverit, tamen tanta audacia in ea re versatus est, et conjecturas tam ineptas adeoque obscoenas recepit, ut Catullus saepe sibi redderetur plane dissimilis. Qua vero editio ejus aliis praestat, variarum lectionum adnotationi vereor, ut omnino fides sit ha-

benda, quum nomine veterum librorum saepe designentur editiones antiquae. Omnino si de emendationibus et illustratione singulorum quorundam locorum dicere voluissem, praeter Vossium commemoranda mihi essent nomina multorum, qui de iis bene meriti sunt, doctorum virorum. At loquor de integra, quam editores professi sunt, recensione textus, et mihi persuasum habeo, criticos munus suum, quod industriam ac diligentiam requirit, non nisi obiter et perfunctorie exsequutos esse. Alii enim haec tralatitia officia existimabant, alii poetam nube annotationum, quibus res et verba sententiarum nexui erepta illustrarentur, involvebant, alii, in constituenda carminum lectione nimis securi, nec metri rationem respicientes, utrum ita Catullus dixisset vel dicere potuisset, necne, plane non quaerebant. De recentissima Catulli editione non feram sententiam, ne ego juvenis ea, quae mihi de hoc opere dicenda essent, in virum, qui ipse juvenis illud edidit, doctissimum et munere suo gravissimum dixisse videar. Nec ea, quae dixi, eo animo disputata sunt, ut virorum doctorum meritis in Catullum aliquid detraberem, sed praemittenda videbantur, ut appareret, quantum superesset in poeta nostro emendandum ac restituendum.

Editori enim Catulli futuro campus lato limite patet. Assiduum studium, magna cura, rerum antiquarum scientia, sermonis auctori proprii et metricae rationis cognitio, haec sunt, quae

ad hoc opus perficiendum requiruntur. Quod ad res, quas Catullus enarrat, illustrandas pertinet, eae sunt maximam partem satis explicatae, quod quidem facillimum erat. A sententiarum vero recta expositione interpretes saepius aberrarunt. Nam in Catullo explicando non sufficit profunda eruditio ac doctrina; interpret esse debet ingenio, quale poetae nostro erat, venusto et lepido. Plurima reperiuntur in ejus carminibus, quae magis sensus significatione, quam rationis investigatione probari possunt; quae tamen non parvi momenti sunt, quum venustatem carminibus vel detrahant, vel restituant. Sed haec amplius persequi, non mihi proposui.

Ad sententiarum illustrationem ne prius te accinxis, quam genuinam carminum conditionem restitueris, ac verba auctori vindicaveris. Officium igitur gravissimum editoris positum erit in diligenti et accurata comparatione codicum manu scriptorum. Ac mirum, ne dicam miserabile videtur, quod a recentioribus editoribus ne ea quidem, quae in superioris saeculi libris leguntur, observata et collecta sunt. Qua tamen opera magis subvenissent laboranti textui, quam explicationum ad verba corrupta adjectarum farragine. Interpretatio enim criticae artis auxilio destituta ideoque incerta et vana non potest difficultates tollere. Adhuc accurate colligenda est lectionis varietas e codicibus Palladii, Guarini (cujus editio an. 1521. pluribus ignota) Mureti, Scaligeri, Vos-

sii (inter quos eminet liber Commelin.), Columnae, Meleagri (Balthas. Venatoris), Fruterii et aliorum, praeter eos codices, qui a viris doctis nondum descripti in bibliothecis exstant. Atque antiquissimae quoque editiones huc pertinere, non opus est ut pluribus demonstrem.

Editorem Catulli porro oportet, fragmenta et verba poetae, quae apud Grammaticos leguntur, et quorum numerus non parvus est, congerere. Grammaticorum enim auctoritate, saepe codicum omnium graviori, plura loca restitui vel defendi possunt. Id quod editores recentiores plane neglexerunt. Lectionem defendere debebant e. g. LXIII. 38. e Festo LXVI. p. 419. Dac., quaerere utrum carm. I. 2. ex auctoritate Marrii Victorini (p. 204. Commelin.) et Terentiani Mauri (de metris p. 2440. l. 24. Putsch) legendum sit *arido*, an secundum Servii (ad Aen. XII.) et Fortunatiani (p. 2676. Putsch.) testimonium *arida*; illustrare debebant e. gr. XCVII. 6. e Festi loco XIV. p. 353. Dac. et IV. 26. 27., genuinam lectionem firmare teste Charisio (instit. gram. III. p. 223. l. 41. Putsch), et sic alia.

Deinde metrorum, quibus usus est Catullus, numerorumque ratio non satis accurate habita est ab editoribus et quaestiones huc spectantes in pluribus locis inepte institutae. Inde vero patet, qui factum sit, ut versus non pauci adhuc legantur vel omni metri mensura expertes, vel nomine tan-

tae licentiae excusati, cujus culpam nemo Latino-
rum poetarum contraxerit. Habet noster quae-
dam propria; ne tamen existima, negligenter eum
conscripsisse plurima carmina. Quae apud alios
negligentiae nomine alias ob causas suspecta sunt,
apud nostrum sunt a voluntate profecta, nec a poe-
ta inconsiderato commissa. Severioribus, ni to-
tus fallor, metricis legibus semper se adstrinxit, et
exempla Graecorum ita imitatus est, ut ex iis re-
ciperet etiam licentias, quae non ad seniorum poe-
tarum carmina exigi debent. Versus suos non
conformavit ad leges, quas poetae postea, cum
ars jam perfectior facta esset, sequuti sunt; attamen
versibus non deest elegantia, quod adeo ex
iis rebus, quae minutiae videntur, intelligitur.
Ut pauca afferam, graeca exempla sequutus, nus-
quam duritiem admittit, qua syllaba brevis ante
literam *st* alius verbi ponatur. Elisionem in pen-
tametri caesura, et in fine vocabula trium sylla-
barum ponere solet, utrumque auctoritate Grae-
corum, qua multa huius generis apud Catullum
excusari possunt. Quantum vero relictum sit
studio ac curae sospitatoris, Catullo aliquando
subventuri, ut etiam ad rhythmorum propieta-
tem revocetur poeta, id facile cognosci potest ex
horrendis lectionibus, quae in pluribus carmini-
bus adhuc offendunt aures, ut Scaligeri *adsuli-*
tantis XVII. 3. *mehercule* XXXVIII. 2. *Anne*
sana illa XLI. 1. LXIV. 178. et aliae. Vd.
Ahlwardt Attis des Cat. ad vs. 35. et al.

Imitandorum Graecorum studium Catullo cum omnibus fere Latinis poetis erat commune. Sunt carmina, quae ad verbum e Graecis traducta esse, ipse fatetur poeta (LXVI. cf. CXVI. LI.); sunt alia in quibus poetam, nisi Graecorum verba ac sententias expresserit, ita versatum fuisse argumenti ratio ostendit, ut coloribus alienis sua infectis videatur. Quod tamen Catullus fecit ex more, quo omnes Romani scriptores Graecos habebant magistros, et ad Graeca ingenia se prorsus componebant; quamquam nostro non deerant, quae ad inventionem pertinent, ingenii vis ac celeritas. Liberior vero imitatio vereor, ut pluribus in locis unquam demonstrari possit, quum carmina, e quibus noster multa decerpisse videtur, praecipue comicorum antiquorum, temporis invidia perierint. De singulis sententiis quaestio est difficilior; quod non sensisse videntur interpretes, facillime eo deducti, ut, quemadmodum apud Propertium, ita etiam apud Catullum comparatione similium sententiarum abuterentur, et poetam ingenio suo nil debere putarent. Ac non solum Graecos imitatus est Catullus, sed etiam antiquiores Latinos poetas, et ad horum exempla suam dicendi rationem conformavit. Si integros haberemus Ennii, Lucilii, Naevii aliorumque libros, certior esset res; nunc vero e fragmentis pauca tantum probari possunt. Interpretes vero haec parum observarunt, et multa, quae ex Graecorum et Latinorum imitatione explicari de-

bebant, omiserunt. Ut paucis exemplis utar,
c. LXVII. 6. defendi debet lectio:

Postquam est *porrecto* facta marita sene.
ubi antiquae editiones Vicent. Brix. Venett. exhibent *projecto*, quod Parthenius explicat: *excluso Balbo*. In codd. Statii et membr. Commelin. optime legitur *porrecto*. Ac ita loquutus est e Graecorum more. Homer. II. XVIII. 26.

αὐτὸς δ' ἐν κοίῃσι μέγας μεγαλωστί τανυσθεὶς
καίτο.

Cum carmine V. comparandum est id, quod apud Athenaeum VIII. 14. p. 259. Schweigh. exstat. *πίνε καὶ παίζε, θνητὸς ὁ βίος* etc.; versus 18. carm. 68. cum Sapphus fragmento XII. et sic alia. Cf. Rhunkenii praef. ad hymn. in Cerer. p. XII. sq. Ad antiquos poetas Latinos inter alia multa haec spectant. Carmine LXXIII. exprimere volebat Ennii apud Cic. de offic. II. 18.

Benefacta male locata, malefacta arbitror,
vel hoc antiqui poetae:

Beneficia in vulgus cum largiri institueris,
Perdenda sunt multa, ut semel ponas bene.

Carm. LXIV. 106. Recipi debebat lectio codicum duorum, quos Columna constuluit, et excerpt. Vatican. Ursini:

Conigeram nutanti vertice pinum

firmata auctoritate Ennii, qui apud Gellium (XIII. 20.) et Nonium s. v. *cupressus* ita:

Capi-

Capitibu' nutanteis pinos rectosque cupressos;

quocum iterum conferendus est vs. 290. — Vs. 189—191. illustrantur Accii verbis apud Non. de var. sign. serm. p. 507. (in Epinausimach.): Tamen haud fatiscar, quin tuam implorem fidem. — Carm. LXXVI. v. 20. comparari debet cum Lucilii fragmento apud Nonium s. v. *catax*. Alia infra.

At interpretem Catulli non solum demonstrare oportet, quid ipse suo ingenio debuerit poeta, quidve aliis, sed etiam ad consilium auctoris diligenter attendere, et cujusvis carminis indolem atque ingenium perscrutari, ut accurate cognoscat, quousque argumentum ejus pateat. Nam satis constat, in codicibus carmina legi ita consuta, ut singulis aliena admisceantur, nec partes ullo sensus vinculo inter se jungantur. Neque ordo, quo se excipiunt carmina, a poeta profectus est. Plura fragmenta, quae in Grammaticorum libris allegata deprehendebant, librarii carminibus integris adscripserunt vel ob sententiarum similitudinem, vel ob verborum repetitionem. Vd. XIV. 27 sq. cll. cum XVII. 14. L., et alia, quorum nonnulla infra proferemus. Ac quamvis pristina forma carminum ea ratione corruptorum non nisi conjectura erui possit, critici tamen est, indicia facere singularum partium. Quodsi Catulli interpretis conjectandi necessitate non abusus fuerit, aliquando puto fore, ut plures tollantur difficultates, et carmina propius genuinam suam proprietatem redu-

cantur. Nec de omnibus locis, quos codicum auxilio expedire nondum licuit, desperaverim; immo credibile est, aliquando libros nostris antiquiores et scribarum erroribus minus depravatos repertum iri.

Varietate lectionis, quam viri docti hucusque e codicibus attulerunt, diligenter explorata, non dubitamus, quin conditio, qua ad nos pervenit Catullus, uni debeatur codici, ex quo alii multi fluxerint, et vitia plurima antiquiora sint codicibus, qui adhuc in notitiam nostram venerint. Vd. infra ad LXVIII. 133. XXI. cf. LXVIII. 157. LV. 21. Carmina Catulli hominibus, qui post eum vivebant, in deliciis erant (ut vel ex aemulatione Propertii, Virgilii, Petronii et aliorum intelligi potest. vd. Statium ad LXVIII. 151.) atque assidue legebantur, cum ob argumenti venustatem, tum propter lepidam poetae lasciviam, qua saeculum illud mirifice delectabatur. Exemplis sat multis haec probari possunt. At, quod in his rebus fieri solet, non diu abfuerunt interpolationes vel ex imitatione, vel, quum lectores verba poetae amplius persequerentur, ex illustrandi arte ac supplendi libidine ortae. Quae cum ita sint, equidem vereor, ne nonnulla carmina tota ab aliis poetis composita et ob simile argumentum Catullianis inserta sint, quod effici potuit eadem ratione, qua ordo carminum ita constitutus est, ut non modo eadem sententiae in vicinis occurrant, vel res similes exponantur, sed vel sola quorundam

verborum similitudo spectetur. Sic, ut rem exemplis probem, carmen XCVII. sequitur XCVIII. ob verba *crepidas lingere carbatinas et culum lingere carnificis*; sic c. LXXVI. excipit LXXVII. ob verba *eripere et pestem*, XXIV, et sic alia. Sicuti vero interpolationis genus, quod in Catullo reperi-
mus, aliud est atque in antiquissimis Graecis poetis, ita via, quae ad illud explorandum ducit, magis expedita et solida est, nec facile potest ad temerariam emendandi rationem aberrari. Non ignoti sunt illi homines, qui vel sua vel aliunde petita Catulli carminibus addiderunt. Pertinent vero cum ad antiquius, tum ad recentius aeyum, quamvis in pluribus locis non accurate internosci possint. Inter illos retulerim Grammaticos, qui vel mutabant singula verba, vel versus novos adiciebant suo ex ingenio; inter hos, homines saeculi XIV et XV., qui in similibus aliorum sententiis deducendis et ad marginem adscribendis maxime laborabant, et monachi, qui ut aliorum, ita etiam Catulli carminibus, quae rem amatoriam tractant, adnotationes, maximam partem libidinosas, addere solebant; unde saepe mirabilis lectionis varietas. Quodsi ad editiones quoque respicias, tertio ordine commemorari possunt recentissimi interpolatores, ut erant Iov. Pontanus, Avantius et alii.

Catulli codices jam antiquioribus temporibus corruptos et a grammaticis mutatos esse, luculenter apparet, e loco Gellii, qui VII. noct. att. 20. ita:

„Catullus quoque elegantissimus poetarum in hisce versibus: (XXVII. 1. sq.) *Minister — ut lex Posth. iubet magistrae ebriosa acina ebriosioris*, cum dicere *ebrioso* posset, etc. — Qui *ebrios* autem Catullum dixisse putant, aut *ebriosos* (nam id quoque temere scriptum invenitur) in libros scilicet de corruptis exemplaribus factos inciderunt.“ Ad eos vero, qui postea poetas Latinos interpolabant, referri debet *Seneca*, cujus nomen adscriptum est in Dresdensi codice, de quo infra dicam, ad Tibull. I. 2. 26. II. 5. 17. et 74. Etiam Catullum ab eo interpolatum esse, Vossius ad LXVII. p. 284. e Mediolanensi exemplari demonstravit, ubi adscriptum legebatur: *Seneca supplevit*. Quis autem fuerit ille homo, nec Vossius, nec Heynius (praef. ad Tibull. p. 28.) compertum habebat. Praeterea Vossius librum manu scriptum Aeneidis vidisse se dicit, in quo Seneca priorum quatuor versuum, qui Aeneidi praemittuntur, auctor nominabatur, et Lucani codices, in quibus septem primos versus addidisse dicebatur: *Seneca, ut quidam volunt, avunculus Lucani*. Quisquis ille fuerit, vel Florus cognomine Senecae vocatus, vel alius, ad id genus interpolatorum pertinet, qui serioribus temporibus versus integros inserere, vel ex aliis locis deducere solebant. Catulli vero carmina ampliorem occasionem praebebant interpolationi, quam aliorum omnia, et quidem ob argumenti varietatem. Grammaticos sequuti sunt homines seculi XIV. et XV., quorum operae nos debemus codices. Interpolationes plures ab his

profectae sunt, ut ante me copiose et egregie probavit loco LXVI. vs. 53 et 34. Maffei in l. l. T. II., nec opus est multa addi. Hujus quoque generis exemplum exhibet Cod. Voss. vs. 21. carm. LXXVI. Ac quem fugiat, monachos libidini suae indulgentes, quum in viis publicis iis non liceret, grassatos esse in veterum libris tum in Graecis (ut Mosch. II. ult. vs.), tum in Latinis (ut lectio codd. Tibull. IV. 2. 24. correctae)? Catullum etiam conspurcarunt salacia illa ingenia, quibus poetae luxuries et lascivia vehementer placebant, ut memorabili exemplo infra explicabo.

Iam vero, quae hucusque a me disputata sunt, observationibus quibusdam illustrabo, ad quas conscribendas mihi erant haec subsidia. Praeter antiquas editiones Brixensem anni 1486. Venetas 1493. 1500. Aldinam utramque, Guarini et quae post eas editae, consulere mihi licuit Vincentinam anni 1481. Cujus usum mihi Heynius pro summa ejus in me benevolentia et pro humanitate, quam non, ut plerique, specie profitetur, sed animo habet, concessit. In exemplari vero, quod apud me est, manu adscriptae sunt variae lectiones, quarum maxima pars littera P. notatur. Ex locis, in quibus plenum nomen exstat, collegi, lectiones ita, ut dixi, signatas, esse Francisci Puccii, et a docto quodam viro, qui et suas addidit, scriptas. Puccius partim e codicibus, quorum mentio in nonnullis locis fit, reposuit lectiones, partim conjecturas suas in margine notavit, quod satis

expositum a Santenio in praef. ad Propert. Quis vero fuerit vir doctus, cujus manu hae adnotationes scriptae, non ausim affirmare, tamen suspicor fuisse Perreium, cujus emendationes et lectiones ex Aldino exemplari excerpsit Burmannus ad Prop. Ad Tibull. enim locum II. 6. 45. in meo exemplo haec adscripta leguntur: *Pontanus ne cat; forte legi potest: lena vetat miserum recipi furtimque tabellas*, et haec Heynius ad Tib. ex excerpt. Perreii allegat. Sic etiam ad vs. 13. primae eleg. Propertii (ad quem duae tantum adnotationes pertinent) haec: *Psillei vetustus c. sed lego hyllei*; et hoc e libro Ant. Perreii affert Burmannus ad h. 1. — Lectiones Codicis manu scripti, qui in bibliotheca Regia asservatur, describi et mecum communicari iussit *Dafsdorfius*, vir cl., ad adiuvandas litteras pro humanitate sua maxime paratus. Idem est liber, e quo lectiones adtulerunt Heynius ad Tibullum, Barthius ad Propertium. Quamquam sub exitum saeculi XIV. exaratus videtur, reperiuntur tamen in eo plures lectiones notatu dignae et saepe vestigia corruptionis; saepius aliorum codicum lectiones sua auctoritate confirmat.

De carminis I. versibus 9 et 10. omnes Catulli interpretes loquuti sunt; at nemo omnium ita eos restituit, ut auctoritate librorum ac linguae ratione probari possent. Antiquissimae

editiones Vicent. Brix. et Venett. ita exhibent vers. octavum:

Quaecunque quidem, o patroa virgo,

quam lectionem probarunt Puccius, Vossius et Vulpus, mutato verbo *quidem* in *quod*. Aliam lectionem *patrona*, jam a Parthenio commemoratam, Palladius recipiendam censuit. Utra antiquior sit, explorare non potui. Iovianus Pontanus, scribe regius et alii, teste Palladio et Perrejo, emendarunt: *quaecunque per ora quod virorum*; Aldinae et cum iis aliae receperunt hanc correctionem ita: *quaecunque quidem ora per virorum*. Lucas Fruterius in Verisimil. II. c. ult. eodem fere modo correxit: *per ora vulgi*. Utrumque quam ineptum sit, non opus est pluribus demonstrare. Statius vero, cum in Mss. libris se invenisse dixisset: *quaecunque quod patrona virgo* (ut legitur in cod. Dresdensi quoque), novam emendandi occasionem praebuit viris doctis. Ipse, aliorum correctionibus metri causa rejectis, emendavit: *q. quod est, patrona virgo*; Scaliger levi mutatione lites se componere ex more putavit, scribens: *patrima virgo*, quod a pluribus receptum. Meleager voluit: *quod o Peranna virgo*. Recentissimi editores, nimis securi, lectione *quod o patrona virgo* acquieverunt. Patronam vero virginem antiquiores interpretes explicarunt: compatriotam meam, vel, tuam (Cornelii) civem. Attamen aliis, puellae patrocínio non contentis, deae videbanter in scenam producendae, quae

vereor ne machina admotae sint. Parthenius et Palladius intelligunt Musam, poetarum patronam, alii, inter quos Guarinus et Doeringius, Minervam patronam, Scaliger et Vulpus Minervam patre natam, Ant. Sabellicus (in annot. ad Plinium. vd. Gruteri Lampas I. p. 162.) Dianam patroam, i. e. a patre nominatam, Vossius Vestam, cui rerum omnium primitiae offerantur. Munckerus (ad Antonin. Liberal. c. 40.) vulgatam lectionem defendens, Minervam putat dici patronam, quod opifices et docti sub ejus patrocínio sint, tamen addit emendationem: *perrenna virgo*. Equidem haec enarravi, ne incidam in negligentiae suspicionem; ineptias pluribus illustrare non attinet. Minervam a poeta invocari posse, non erat, quod multis demonstrarent. At Catullus non potuit eam ita invocare, ut hoc loco fecisse eum putant. Quod unus omnium sensisse videtur Raphael. Eglinus Iconius (qui Catulli casta carmina edidit 1603.) hanc proferens emendationem, etsi non probandam, tamen memoratu dignam: *qualecunque quod est, patrone, per te plus uno* etc. Minerva quod a poeta non nisi incerto nomine virginis designatur, in suspicionem ipsum hoc verbum ducit, nec aliorum exemplis confirmatur. Nam verbum *patrona*, i. e. quae mihi patrocínatur, ad quamcunque deam vel virginem referri potest. Quodsi enim Minervae patrocínium impetrare voluisset poeta, certe aliis verbis et accuratiori descriptione usus fuisset. Recte igitur fecisse videntur critici, quum lectionem *patrona* repudiarunt. At epithe-

ton, quod substitui volebant, *patroa*, quid significet, ipsi nondum explicarunt, quamquam Vulpius in lexicis Latinis reponendum putabat. Graecorum usu verbi *πατρώος* probare non licet. Deinde nihil languidius dici potuit, quam versus illi cum antecedenti ita conjuncti:

Quare habe tibi, quidquid hoc libelli est,
Qualecunque, quod, o patrona virgo,
Plus uno maneat perenne seculo.

quod Statium jure commovit, ut aliquid deesse censeret. Denique vero inepta adeo mihi videbatur oratio, ut hoc carmen, quotiescunque legerem, semper mihi excitaret risum. Et poetam, antea de lepido suo libello nugisque suis satis facete cum Cornelio loquutum, qui aliam quamcunque deam sibi patronam pro ingenio suo electurus fuisset, quam severam illam Minervam, paulo post altius se efferre et Minervae tutelam, qua libellus aeternus servetur, implorare, quis videat sine risu? Verum non ita fecit noster, nec scripsit hos versus. Verba enim *patrona virgo* in codicibus antiquioribus non legi, testes sunt Muretus, qui codice optimae notae usus est, et Lucas Fruterius in Verisimil. l. l. qui ita: *Lacuna in Mss. In Catullo meo (codice) ad-marginem: patrona virgo.* Unde patet, Pontanum non voluisse codicis corrupta verba emendare, sed supplere. Quae cum ita sint, recte cepisse mihi videtur Parthenius mentem interpolatoris, verba illa de puella, sive Lesbia, sive alia, explicans. Plures, ut vi-

detur, in hoc loco interpolando elaborarunt, quorum alius, cum vel carmini aliquid deesse, vel in laudem auctoris aliquid addendum existimaret, ultimum versum adscripsit; qui quidem ad formularum genus pertinet, quod Grammatici in promptu habebant. Quomodo vero prior versus in textum receptus sit, e codicum vestigiis demonstrari potest. Alterum vestigium laet in verbo *quod*, ad vocabulum *quare* in nonnullis libris adpositum (ut testatur etiam excerpt. P.). Scripsisse videtur interpolator: *quod plus uno maneat perenne seculo*. Ut vero v. *quod* ab aliena manu profectum est, ita etiam tritum illud: *qualecunque*. Tertius quidam hos sequutus videtur, qui, ut glossema et versus alienus quodammodo conjungerentur, vel in gratiam suae puellae, reliquam lacunam, metri ratione non habita, exple-ret: *quod patrona virgo*. Alterum antiquae lectionis vestigium, non minimi momenti, cernitur in vs. octavo. Nam in omnibus Codicibus vel consideratur voc. *est* (ut in Dresdensi), vel legitur: *quidquid est libelli*; et ita habent editiones Vicent. Brix. et Venett. Qua lectione reposita, et absona illa puellae imploratione ommissa, optime clauditur carmen ad Cornelium scriptum. Ejusmodi vero carmina, quae dedicationes vocant, et exordia a Grammaticis maxime declarationis causa turbata atque interpolata esse, jam alii monuerunt.

Alius locus, in quo interpolationem deprehendisse mihi videor, elegiae est, quam Sante-

nus praestantissimo commentario illustravit. Versus 135 — 142. male vexabant interpretes, nec Santenio videbantur expediti:

Quae tamen etsi uno non est contenta Catullo,

Rara verecundae furta feremus herae:
Ne nimium simus stultorum more molesti.

Saepe etiam Iuno, maxima Coelicolum,
Conjugis in culpa flagravat quotidiana,
Noscens omnivoli plurima furta Iovis.

Atqui nec Divis homines componier aequum
est:

Ingratum tremuli tolle parentis onus.

Quoquo me verti, nullum ab aliis prolatum argumentum inveni, quod meam sententiam de hoc loco everteret; namque incertis vestigiis eorum, qui, quae explicare non possunt, negligentiae poetarum injungunt, minime insistendum duxi. Quae autem me offendunt, enarrabo, et quidem primo de verbis.

Ea haec est Catulli elegia, de qua Muretus non immerito ita scripserit: „Pulcherrima omnino haec elegia atque haud scio, an ulla pulchrior in omni Latina lingua reperiri queat; nam et dictio purissima est et mira quadam affectuum varietate permista oratio, — ut ex hoc uno poemate perspicere liceat, quantum Catullus ceteris in hoc genere omnibus praestare potuerit, si vim ingenii sui ad illud excolendum contulisset.“ Quo

magis igitur aliis omnibus carminibus hoc praestat, eo gravius languida atque suo loco inepta in eo sensum offendere debent. Equidem vero dubitaverim, an in nullo Latino poeta defendi possit languida oratio, qualis horum verborum consequutione continetur: *Saepe etiam — in culpa flagravit quotidiana —, et furta fereamus — plurima furta Iovis — furtiva minuscula.* Pluribus haec, quae ad sensum pertinent, demonstrare nihil opus est. Ac poeta debebat scribere: *saepe quidem*, vel *saepe* omisso vocabulo *etiam*, ut antecedentibus congruerent verba. Nec minus obstant vocab. *atqui nec*, pro quibus, ut videtur, vel ponendum erat *atqui non* (ut Horat. carm. I. 25. 9.), vel aliquid addendum, quod illis responderet. Sequitur autem versus, qui copula, ob sententiarum diversitatem minime negligenda, non potuit carere. Etenim ea, quae Santenius ad confirmandam lectionem *tolle parentis onus* affert, loca aliorum scriptorum apud nostrum, ut quidem nunc legitur, nihil probant; in illis non difficile est intellectu, quo referendum sit verbum *tolle*, in nostro non patet, quibuscum conjungi possit. Pessima igitur verborum structura, quam negligentiae nomine non excusaverim, inter argumenta suspicionis jure obtinet suum locum. Accedunt et alia. Verbum *quotidiana* metri ratione rejicitur, nam, quod jam Santenius, de significatione dubitans, monuit, prima hujus vocis syllaba semper corripitur, secunda producitur. Deinde vero mirabilis varietas in

vs. 141. dubitationem affere potest de genuina forma. Legitur enim in codd. fere omnibus *flagrantem*, in Datiano codice, qui optimae notae est, *hominem* et *componere*. Auctoritatem igitur codicum in bonis lectionibus huius loci omnino desideramus. Iam videamus verborum sensum, quem non nisi in singulis percipere, ordine vero, quo se excipunt sententiae, et nexu verborum exponere nullo pacto licet. Catullus debebat ac volebat dicere: quod Lesbia in amore mei unius non acquiescit, ne mihi curae sit; nam ejusmodi sollicitudo stulti est atque parentis morosi. Immo ipse furtivo amore fruor. Quodsi exemplis et descriptione illustrare haec volebat poeta, Iunonis perfidia tolerata a conjuge erat depingenda. At conspicimus in nostro loco Iunonis, ira (non, ut Doeringius vult, amore, ob vs. 141.) flagrantis, et amorem conjugis perfidum graviter ac moleste ferentis, imaginem, quae quam inepta sit, cum vs. 128. dixisset:

Quamquam praecipue multivola est mulier.

ad quod illa respicere debebat, omnino patet. Praeterea etsi non ignoro Catullum interdum negligentiae indulsisse, tamen nunquam adducar, ut putem, eum scripsisse: *in culpa flagravit quotidiana noscens plurima furta*; quod sensit Heinsius, et correctione loco succurrere voluit. Ac quo pacto illa descriptio verbis: *saepe etiam* conjungatur cum antecedentibus, vix intelligitur; nec

sollatium, in quod Doeringius haec dicta esse putat, cognovi, cum poeta adjiciat:

atqui nec Divis homines componier aequum
est.

Omnia vero, quae interpretes correctionibus expedita putaverunt, versus, quem attuli, rursus mirifice turbat. Nam, vulgarem lectionem sequutus, sententiam habebis verbis ante positis *saepe etiam* contrariam; nimirum quod dea fecerit, i. e. irasci perfido conjugii, hominem non decere. Nisi ex emendationibus Santenii et Eldickii iram Iunonis cohibitam intellexeris, demonstrandum erit, cur poeta comparisonem hominum cum diis dissuadeat. Ne tamen tibiingas poetam tam religiosum, ut deorum artis amandi peritissimorum mentionem caveret. Quae cum ita sint, cumque locus, de quo loquimur, ad verba eorumque nexum quod attinet, male se habeat, sensum autem incommodum, ne dicam absurdum praebeat, non dubito, quin gravius vulnus carmini inflictum sit, quam quod singulorum verborum correctione possit sanari. Immo vis atque ordo sententiarum, alienis in hunc locum detractis verbis, periisse videtur. Versus 138—141. aliunde petitos, puto, adjecit interpolator quidam, vel in margine exempli caussa adscriptos in textum recepit. Quibus remotis locus optime ita legitur:

Quae tamen etsi uno non est contenta Catullo,

Rara verocundae furta feremus herae.

Ne nimium simus stultorum more molesti;
Ingratum tremuli tolle parentis onus.

Iam vero difficultas etiam, quae, ut dixi, extremum versum premebat, remota est, et versus ille, quem Muretus aliique spurium putabant, codicum vero auctoritas defendit, recte legitur. Sententiae orationis nexu non destitutae et eleganter expositae sunt. Dicit enim poeta: Ne moleste haec feramus ex more stultorum; absit a me sollicitudo, qua severi parentes afficiuntur; remove culpae curam, quae solet esse onus parentis, non amatoris (ut recte Guarinus). Ne vero ultimum quoque versum damnarem, me monuerunt causae, quibus haec interpolatio orta, scilicet orationis inversio male intellecta, et imitatio alieni loci. Nisi colore ac specie, quam versus illi suspecti prae se ferunt, fallor, e comici poetae aliquo loco huc traducti et ad metri rationem, quam adhuc v. *quotidiana* turbat, mutati sunt. Similitudo versus ultimi cum comici verbis interpolationis occasionem praebuit. Apud comicum ira Iunonis ob furta mariti descripta, et ex persona obloquentis mores hominum commemorati fuisse videntur. Orationis autem, ut hoc loco facta est inversio, non abhorret a nostri poetae more, quem alii quoque sequuti sunt. Ita quidem praeferendum duco *persolves* Tibull. I. 9. 13. vulgato: *persolveth*; ut poeta alloquatur alios, quanquam mutata subinde persona. Vd. Heynium ad h. l. Quod Catullus dicit *tolle parentis onus*, recte explicavit

Santenius, et locis Ovid. Am. I. 8. 66. Art. Am. I. 718. Iuv. VI. 171, illustravit. Verba *tremuli parentis*, quae Schraderus in: *queruli parentis* mutanda perperam censuit, Catulli sunt propria, ut jam monuit Vossius. Vd. LXI. 50. XVII. 15. Accedit, quod furta Iovis non solum a comicis, sed etiam ab aliis poetis sunt ita decantata, ut interpolatio facile fieri potuerit. Vd. Ovid. Heroid. XVI. 289. Propert. II. 2. 4.

Carmen vero, de quo loquuti sumus, ejusmodi corruptionibus turbatum esse, alii loci comprobant. In Codicibus nonnullis, quos nominavit Santenius, non legitur vs. 47, in plurimis adjectum est vel Senecae supplementum:

Omnibus et triviis vulgetur fabula passim
vel alius poetae versus:

Omnibus inque locis celebretur fama sepulti.

Male cessit opera his poetis, et jure ejectus est versus a Scaligero, tanquam Marulli, aut Pontani, aut Guarini commentum. Neque tamen melior est versus minor:

Notescatque magis mortuus atque magis

quem non majori suo versu destitutum, immo ipsum quoque ab interpolatore adjectum putaverim. Mirabilis in eo cernitur lectionis varietas. Gudianus unus codex habet *innotescatque*, Leidensis unus *omittitque*, reliqui *notescatque*;
Mure-

Muretus allegat: *clarescatque*. Quodsi hunc versum, qui quocunque alio versu jungatur, post verba: *vos porro dicite multis millibus* etc. magnopere languere, et non nisi explanationi vel simili sententiae inservire videtur, mecum abjeceris, orationem habebis integram ac bene nexam. Quo facto etiam Codicum lectio vs. 43. *nec* pro vulgato *ne* restitui debet: nam ita loquuntur Latini. In margine adscriptus versus a scriba nimis sedulo in textum facile potuit recipi, cui Seneca, ut lacunam inde ortam replet, suum versum adjecit; quod eodem modo factum videmus in loco Tibulli I. 2. post vs. 24.

Apertum exemplum interpolationis insulsae ac stultae reperitur in ultima stropha carminis LI, cui Lesbiae nomen falso inscriptum. Is, qui aliquem litterarum atque humanitatis sensum habent, non multis verbis demonstrandum est, quam inepta sit illa stropha, pannus in purpura positus, ut cum Naevio loquar; eos vero, quorum ex sensu dignitas et majestas conciliatur illis additis versibus, ne longissima quidem oratione meliora doceri posse crediderim. Poeta omni pulchri ac sublimi sensu destitutus fuisset, si versioni Sapphici poematis, quod exemplum generis sublime dicendi esse voluerunt antiqui scriptores, adjecisset sententiam non solum ipsam insulsam, sed a loco et ab indole carminis plane alienam. Ne ita stultum fuisse Catullum credas, ut suum ingenium ipse illuderet. Omnium, quae proposuerunt in-

terpretes, explicationum maxime placuit illa Vossii, Catullum otio in adeo tenui re, vertendo Sapphus carmine, diutius abuti nolentem, abrupisse et hoc nomine ultimam stropham addidisse. Quid vero ineptius atque magis insulsum dici possit, equidem nescio. Catullus totum Sapphus carmen eleganter Latinis verbis expresserat, at ultima strophæ aequæ ac versus octavus periit vel incuria librariorum, vel quoniam verba in codice oblitterata legi non poterant. Lacuna inde facta, librarius nasutus ac nimis otiosus, ne quid codici deesset, hos versus videtur adjecisse, et occasione esse abusus, quæ ipse, in describendo Catullo sudans atque otio poetæ invidens, mentem suam stupidam explicaret. Neque attendit metri defectiorem in verbis: *Otium Catulle*. Credibile enim est, Catullum iisdem numeris reddidisse carmen Sapphus, quod ita scriptum est, ut epitrito secundo versus incipiant. Hoc uno loco carminis leguntur trochæi (quod, aliorum Latinorum exempla sequutus, semper evitasse videtur poeta; nam e duobus carm. XI. locis, qui habent trochæos, alter cubat in mendo). In his versibus nullam exstare lectionis varietatem, id defensoribus non debebat argumenti esse; immo, ut in aliis suppositis locis, recentiorum versuum originem prodit.

Locus est carminis XXV. vs. 5. qui criticorum nasos usque ad obelos exercuit, in quo tamen fere omnes emendandi vel explicandi

operam perdiderunt. Mira cernitur varietas lectionis in codicibus, et emendationum farrago tanta est, ut eam enarrare me pigeat. Id tantum monere volui, lectionem editionum nonnullarum, ut Gryph. 1537. Basil. 1569. Han-
nov. 1608.

Cum dira maris hyems aves ostendit oscitan-
tes

neque codicis neque antiq. editt. esse, ut putant, sed correctionem Guarini patris, qui et hanc pro-
posuit:

Cum diva mulier Laconas ostendit oscitan-
tes.

In Libris MSS. haec inveniuntur, et quidem in
Statii et Dresdensi:

Quum diva mulier aves ostendit oscitantes.

in Guarini Cod. et in aliis Statii:

Cum diva mulier alios ostendit oscitantes.

Vossius ex libro Bibl. Palatin. perquam antiquo
affert:

Cum diva Maliae naves ostendit oscitantes.

Quae in editionibus aliter leguntur, omnia flux-
erunt e conjectura, et ita, ut lectio codicum,
mensura carent. Neque est, quod de metro ver-
borum quaeramus, quibus sensus bonus ac loco
aptus non continetur. Verba autem *ostendit osci-*

tantes maxime mihi sunt suspecta. Oscitantes aves quae sint, intelligi non possunt, nam quod Gellius IV. 20. dicit, quendam, oscedine laborantem, cum in jure staret, clare nimis ac sonore oscitasse, alia est res, nec cum clamore avium confundenda. Nec commemoratu digna sunt ea, quae interpretes de halcyonibus (a quibus sereni et tranquilli dies dicebantur), vel de Helena ac Castore et Polluce, vel de nocte, diva muliere alios in somno nobis oscitante, satis inepte hariolati sunt. Scaligeri vero explicatio et correctio, quae metrum non habet, ita absurda videtur, ut perplexa est. Verbis sensum inesse voluit, quem non continent. Catullo non erat omnino describenda turbida procella, sed rapacitas ejus; at descriptio qualiscunque absona atque antecedentibus parum apta fuisset. Tanta vero lectionis varietas, sensus plane expers, ac metri defectio non alio modo, puto, existere potuit, quam consutis variis verbis, quae glossatores in margine adscripserant. Ac si quis de hac re conjicere velit, in verbo *oscitans* explicationem deprehendet vocabuli *mihi*, in corruptis litteris *cum dia Mal-liae* vocabula: *cinaede Thalle*, ad superiorem versum adjecta. Utcunque orta sit interpolatio, codicibus nostris antiquior, versus ille, quo hucusque carmen conspurcabitur, ejiciendus et in eum locum, unde venit, ablegandus videtur; quo facto oratio bene procedit, nec quidquam desideratur.

Carmini LXXIII., quod Catullus in ingratos scripsit, Grammaticus vel librarius aliquis versi-

utilos tam ineptos obtrusit, ut mirum sit, quod interpretes fraudem non intellexerint, adeoque sensus percipiendi causa verba mutarint. Sunt versus 5. et 6. a loco, ubi leguntur, alieni, insulsi atque omni verborum mensura carentes. Ut de argumento, quod verbis continetur, primum loquar, sententia non modo nimis trita est, sed etiam omnis, quo poeta uti debebat, coloris expers. Quisquis ille fuerit, a quo hic locus male tractatus, in suam conditionem vertit epigramma Catulli, et, quod in ingratos scripsit poeta, in suum fraudulentum amicum scriptum esse voluit. Versus autem tam horribiles atque ingentis formae, ut sextus est, non modo non scripsit noster, sed nulli sunt. Ac Scaligerum et Vossium jam offenderunt languida verba: *ut mihi*, et reponi jussurunt *vae mihi*, quod jam Guarinus affert. Nec minus obstat loquendi ratio *quem nemo gravius urget quam qui*. Missis his versibus, non amplius dubitabis de voc. *pium* vs. 2. quod Gryph. et Tuscanell. edit., nescio quo auctore, mutavit in *tuum*; etenim gratus, accepti beneficii memor, recte dicitur pius, ut jam Parthenius monuit; sic LXXVI. 2. Accedunt haec duo argumenta. Olim legebatur vs. 6. *habet*, ut exstat in Vicentina; hoc ipsum videtur a manu interpolatoris profectum. Deinde Avantijs, quem scimus veterem codicem ante oculos habuisse, ita adnotavit. „Ille versus: Desine de q. est principium tetrastichii.“ Quam argumentandi rationem sequuti, expungendos illos versus putamus. — Ad reliqua verba

quod attinet, vs. 1. ex uno Statii Cod. et ex vett. editt. omnibus recipiendum est *quidquam*; alii Statii libri habebant *quisquam* et *quemquam*. Vs. tertio secundum MSS. Cdd. et loquendi rationem, deleri debet *est*; neque legitur in edit. Vicent. Brix. et Venett. De vocab. *nihil esse* cf. Cic. in Caecil. divin. 15. Ultimo versu exhibent recentiores editiones:

Immo enim taedet, taedet obestque magis.

quod profitentur esse lectionem Codicum. At non est; nam unico testimonio Cantabrigiensis non fidem habeo. Guarinus vero, quem testem producant, non affirmat lectionem esse codicum, sed correctionem hanc Aldinae ei placuisse. Omnes MSS. Statii et Cujacii et edit. Vicent. Brix. Venett. ita:

Immo etiam taedet; stat magis atque magis,

vel *statque magisque magis*. Utrum vero corrigi debeat, an probari, finem epigrammatis perriisse, et in recentioribus codicibus lacunam pessimis versibus expletam esse, decernere nondum ausim.

Ad carmen II.

Vs. 1. *Deliciae meae puellae*. Alii in codicibus se legisse affirmant *delicium*. Perperam; nam a Catullo profectum esse voc. *deliciae*, probare videtur Martial. VII. 14.

Accidit infandum nostrae scelus, Aule, puellae,

Amisit lusus, deliciasque suas:

Non quales teneri ploravit amica Catulli,

Lesbia, nequitiis passeris orba sui.

Quae de versibus 5 et sqq. critici scripserunt, hic enarrare nimium esset. Varia tentarunt, nec tamen lectiones Codicum ita curarunt, nec conjecturis ad h. l. allatis ita expedierunt difficultates, ut de hoc loco non amplius dubitare liceat. Haeserunt in usu ac diversa significatione verbi *ut* (vs. 7, et 8.), et erat, quod offenderent. Verbis inest sententia satis lepida, quam si recte percepissent interpretes, non ad explicationes absonas adeoque obscenas confugissent. Equidem, ut quod sentio exponam, omnes puto errasse, cum verba *sui doloris* ad dolorem amoris, quo Lesbia affecta esset, retulerunt. Catullus exprimere voluit hanc sententiam: Passer, quocum puella mea ludere solet, et ea quidem ratione, ut leviori morsus dolore excitato gravis ardor amoris acquiescat. Quam sententiam eleganter invertit poeta suo more. Scripserim igitur levi mutatione ac interpunctione correcta ita:

— Quum desiderio meo nitenti
Carum nescio quid lubet jocari.
Est solatiolum sui doloris,
Credo, ut tum gravis acquiescat ardor.
Tecum ludere etc.

Vs. 7. et 8. tanquam in parenthesi dicuntur, et respondent vers. 10. In scriptis libris teste Scaligero et in Dresdens. et in omnibus vett. editt. Vicent. Brix. Venett. legitur *et sol.*, quod Aldinae editionis corrector mutavit in *ut*. Levissimam mutatonem voc. *et* in *est* requirit verborum structura, qua similiter usus est poeta LXXXIV. 5: Lepidam ac levem rem, amoris dolorem, dum digitus doleat, considentem, describi, ipsum indicat verbum *solatiolum*. (Cf. Plin. ep. 2. 7. ubi: *solatium doloris*.) Iam vero v. *tum* referas ad morsum passeris, neque explices cum aliis: inter jocandum. Quod ex Vicentinae correctione recepimus, *tum — acquiescat*, (cf. Vossium ad h. l.) mutatum videtur in aliis libris in *cum — acquiescet* (ita Dresdens. editt. Vicent. et Venet. 1500.) et a Parthenio in: *cum — acquiesset* (ita Brix.) propterea, quod ibi cum sequentibus conjunguntur. De usu vocabuli *acquiescere* vd. Tibull. I. 2. 4.

Pergit poeta:

Tecum ludere sicut ipsa possem.

Ita enim recte legitur in MSS. omnibus Statii, Dresdensi, et in editt. Vicent. Brix. et Venett.

Male Ald. I. *secum* — *ipse*, quam correctionem etiam Parthenius et margo Vicent. commemorant; Avantius e codice affert. In verbis autem: *tam gratum mihi* minime haereas; nec Cod. Dresd. et editt. vett. lectionem *gratum est mihi* recipias, quod Vossius et Vulpus fecit. Omisit poeta *foret* vel *videtur*, quemadmodum in pluribus veterum locis observavi.

Ultimum versum Avantius ex antiquiore codice ita affert:

quod zonam soluit diu negatam

quae lectio non mala videtur. Attamen non dubito, quin recte legatur: *diu ligatam*, et illud glossatoris sit. Priscianus enim lib. I. p. 546. l. 25. Putsch. ita: „Catullus Veronensis quod *zonam soluit ligatam* inter hendecasyllabos Phalaecios posuit. Ergo nisi soluit trisyllabum accipias, versus stare non potest.“ Cujus auctoritas non minoris momenti esse videtur atque Avantii codex.

Ad Carm. IV.

Vs. 3. Lectionem codicis optimae notae, quo usus est Hieron. Columna (vd. eum ad Ennium p. 145.) memoratu, nisi adeo receptu dignam putaverim. Affert eam etiam Pucc. in edit. Vicent.

Neque ullius volantis impetum alitis
Nequisse praeterire.

Quae verba auctor parodiae (exstat inter Catalect. Virgikii VIII., et est nostris Catulli codicibus antiquior) ante oculos habuit, ita in suum argumentum componens:

Neque ullius volantis impetum cisi
Nequisse praeterire.

In omnibus antiq. editt. legitur *trabis impetum* non *impetum trabis*; quasi, omisso ultimo vocabulo, glossema in textum inculcatum esset. Praeterea, quod sententiam meam confirmat, plura huius carminis verba, ut illa, ex imitatione Ennii fluxisse videntur. Sic comparari debet cum nostro loco Ennii fragm. Annal. XIV. apud Macrob. VI. 1.

Labitur uncta carina, volat super *impetus*
undas.

Sic cum versu 26. fragmentum apud Cicer. de senect. 5.

Sicut fortis equus, spatio qui saepe supremo
Vicit Olympia, *nunc senio confectus quiescit.*

et cum vs. 20. fragmentum apud Varronem de l. l. IV. p. 19. Bip.

Ad carm. VIII. 14. 15.

At tu dolebis, cum rogaberis nulla,
Scelesta, nocte. Quae tibi manet vita?

Ut aliorum codd., ita etiam Dresdens. et exc. P. lectio est: *nulla scelesta ne te*. Scaliger invenit

et defendit *nulla* — *rere*. Editt. Vicent. Brix. Venett.: *nulli* — *ne te*. Muretus ex memoria libri veteris (i. e. editionis) affert: *quae nunc, quae tibi manet vita*. Duae sunt res, ad quas in his offendi. Primum, quod plurimi receperunt: *nulla rogaberis nocte*. Optime enim emendavit Vossius, assentiente Vulpio: *nullam rogaberis noctem*. Ita Latini dicere solebant: promittere, dare noctem, polliceri noctem. Martial. I. 107. 4. ad q. l. vd. interpret. Heinsius ad Ovid. art. am. II. 508. cf. nostrum LXVIII. 145. Deinde Santenius (ad Balbi carmina. vid. litter. Anzeiger. 1801. N. 192. p. 1846.) jure suspectum habet usum verbi *manere* cum dativo, et dicit, exempla apud Sanctium (in Minerva II. 4.) et Heinsium (ad Claud. II. in Eutr. 478.) omnia vel singulari cod. niti, vel explicanda esse per: *perdurare*. Equidem nolim grammaticorum lites dirimere, tamen cum lectionis melioris vestigium exstet in excpt. P. (*quae te tum*), legi posse putaverim ita:

At tu dolebis, cum rogaberis *nullam*,
Scelesta, *noctem*. *Quae dehinc manet vita?*

Nisi malueris cum Santenio emendare: *Quae tibi imminet vita?* Verba autem *te, me, vos*, saepe omittuntur, etiam apud prosaicos scriptores. Sic Liv. XXIV. 22. Periculum ingens manet, nisi paci et concordiae consulitis. — *Dehinc* ponitur eo modo, quo apud comicos *nunc dehinc*.

Ad Carm. IX. 1 — 2.

Veranni, omnibus e meis amicis
Antistans mihi millibus trecentis.

Doeringius ad h. l. ita: haec lectio omnium antiquorum librorum auctoritate munitur. Hoc falsum. Correctio est Palladii et Avantii. L. Carrio (in antiq. lect. II. 19.) refert, in codicibus religiose conservatam esse lectionem: *antistes*; ut etiam in Dresdensi, sed crucis nota superimposita. Cujacii vero codex *antistas* (vide Scalig. ad c. LXXVII. p. 87.); item optimus liber msc. Columnae (vid. eum ad Ennium p. 336). Et retinent editt. Vicent. Ald. I. In Brix. et Venett. correctum: *antistes*, quod minime probandum, quia antistitis nomen non nisi de sacerdotibus et praepositis usurpabant. Immo graviori distinctione post vs. 2. facta, reponenda videtur lectio meliorum codicum: *antistas*, quae orationis generi, quo usus est Catullus, abrupto et exultanti, bene convenit. Nec debent haec ad grammaticorum praecepta exigi, neque interrogatio, quae sequitur, ipsa requirit participium. Gaudium et amicitiae sensus comprimere non potuit poeta, quin, priusquam interrogaret amicum, nomini eius adderet animi testificationem. Ex familiari loquendi usu haec explicanda sunt, ut plurima apud Catullum. Verba: *omnibus e meis amicis antistas mihi millibus trecentis* eleganter et tanquam in parenthesi dicuntur. Ac Ennius quoque, quem

Catullus, ut dixi, saepissime imitatus est, utitur voc. *antistare* in loco Iphigeniae p. 336. Col.

Plebs in hoc regi antistat loco.

Cf. Quadrigarii fragment. ex Ann. I.: Simulque virtute ceteris antistabant. Vd. Gifan. Index Lucret. s. h. v. Gellius, VII. 5. IX. 13. Symmachus, epist. I. 1. IV. 20.

Ad Carm. X.

Vs. 3. In Aldin. I. leguntur: *Scortillum mihi cum repente*, ita ut conjungantur verba *otiosum scortillum*, quod etiam in Vicent. Brix. et Venett. Utrumque male. E Statii Codd. omnibus et Dresdens., et editt. Vicent. recipiendum est: *ut mihi tum repente*, nec tamen ita, ut Statius voluit, explicandum: *ubi mihi*. Verbum *tum* eleganter usurpant in narrationibus et confabulantium sermonibus, quod multa exempla apud comicos probant. Sic etiam c. VIII. 6. scribendum est:

Ibi illa multa *tum* jocosa fiebant, quemadmodum legitur in libro optimo Commelin. et in editt. Vicent. Brix. Venett. Codex Dresd. corruptum habet *tamen*. Tibull. I. 8. 45., ubi e codd. restituendum *tum*.

Vs. 4. reponas mecum: *neque invenustum* e codd. et editt. Vicent. Brix. et Venett.

Vs. 8. Hoc loco probari potest, quam inconsiderate rem tractaverit Scaliger. Antiquarum

editionum lectionem dicit: *Et quantum mihi profuissit aere?* quae correctio est Aldinae I., asterisco notata. Statii MSS. omnes, et membr. Palatin. ut etiam editt. Vicent. Brix. et Venett. *et quonam*; Vossii Codd. *qm.* vel *quoniam*; item Dresdens. Vossius male mutavit: *Et quam mihi profuisset ab re?* Genuinum verbum e variis lectionibus eruisse mihi videtur Statius, corrigens: *ecquonam mihi profuisset aere?* Sic infra Catullus: *ecquidnam in tabulis patet lucelli expensum?* XXVIII. 6. Cic. Part. orat. 14. *ecquonam modo*, *ecquonam loco artis indigent.*

V. 9. Verba, quae vulgo leguntur, *nihil neque ipsis* non sunt e codicibus sumpta, sed orta ex conjectura Avantii. Statius in omnibus Codd. invenit corruptum: *neque in ipsis*. In Dresdensi legitur: *neque nec in ipsis*. Editt. Vicent. et Brix. habent: *mihi nec ipsis*. Avantii correctionem recepit Venet. 1500., Ald. vero ita: *nihil neque ipsi*; probavit Guarinus cum aliis. Vossius e libro Commelin. recepit: *nihil met ipsis*; unde horribilis recentiorum quorundam editionum lectio: *nihil neque ipsis*—*Met praetoribus*. Equidem, ne elegantia et verborum lepor pereat, recepto voc. *mihi* (nam dissimulat Catullus, sibi nihil esse), ita legendum putaverim:

Respondi id quod erat: ibi neque ipsis,
Nec praetoribus esse etc.

Ipsis, intellige incolis, Bithynis, ut jam docuit Parthenius. Liv. VI. 30. Setiam, *ipsis* querentibus penuriam hominum, novi coloni adscripti. cf. Plin. ep. I. 10. 6. Vocula *ibi* et *in* et *mihi* ut omnino litterae *b. d.* et *h.* saepe in MSS. confunduntur. Qua ex commutatione vitium ortum est carm. XCVIII. De verboso et fatuo loquitur poeta:

Si nos omnino vis omnes perdere, Vetti,
Dicas: omnino quod cupis, efficies.

Ita edidit Doering. cum aliis, sed male; nam comprobare debebat aliis exemplis, v. *dicere* eo sensu poni posse, quo sit: exercere linguam, vel loqui. Sua propria conditione differunt: loqui et dicere. Sic recte legitur *dicere* Martial. 7. 92. At in omnibus codd. et antiq. editt. exstat *discas*. Nec dubitari potest, quin Vossius optime correxerit:

Hiscas; omnino quod cupis, efficies.

Nonius Marcell. de honestis etc. (p. 120. Merceri): Hiscere est proprie loqui. Accius armorum iudicio: Hem vereor plus quam fas est captivum hiscere. Ut omnes perderet Vettius, os impurissimum modo aperire debebat; hoc jam sufficiebat. Cf. de voc. hiscere, conatum loquendi magis quam loqui significante, Prop. III. 3. 4. II. 31. 6. cf. Ovid. Heroid. VI. 144. In eiusdem epigrammatis primo versu, ut haec addam, revocanda est antiqua eaque elegantior lectio Cod.

Cujacii, Vicent. Brix. et Venett. *in te si quidquam*, quod Ald. I. et post eam fere omnes correctum, ab Avantio receperunt: *In te si in quemquam*. Dicit poeta salse atque ingeniose: Si quid est, quod in te dici possit, (quod scio, quam indignum sit commemoratu) id est, quod dicitur verbosis. Amat vero Catullus hanc loquendi formulam. vd. c. XCVI. CII. — Vocabulum *ibi*, de quo loquuti sumus, jure restitutum est loco Martial. III. 38. 10. pro *tibi*.

V. 13. Praesertim, quibus esset irrumator
Praetor, nec faceret pili cohortem.

Haec non in codicibus leguntur, quamquam Doeringius affirmavit; est Avantii emendatio, in Aldin. I., et inde in alias recepta. Cujacii liber et codex Dresdens. nec non editt. Vicent. Brix. Venett. exhibent *non facerent*. Quod revocandum videtur, mutato *non* in *nec*. Sententia haec est. nihil esse praesertim iis, quibus praetor esset irrumator, et qui, suis libidinibus indulgentes ac luxuriantes, cohortem non pili facerent, non curarent. Verborum vero constructio Latinis usitata. Sallustius eodem modo Jug. 101. Cum peditibus, quos Volux adduxerat, neque in prior pugna adfuerant. Tacit. Annal. XIII. 41. eoque oportere dividi sacros et negotiosos dies, quis divina colerentur, et humana non impedirent.

Vs. 14. Ac certe tamen, inquit, quod illic
Natum dicitur esse, comparasti
Ad lecticam homines.

Avan-

Avantius ad h. l. Potes, ait, legere *aere comparasti et esse comparasti*. Quamquam vero Statius dicit, se in Codd. reperisse: *natum dicitur esse*, revocaverim tamen lectionem Cod. Dresdens. et, ut videtur, aliorum, nec non editt. Vicent. Brix. Vennett., quam etiam servarunt Ald. I. et Guarin.

— — quod illic
natum dicitur, aere comparasti.

non solum elegantia; sed etiam sensu praestantiorum. Nam v. *esse* glossematis speciem praebet, nec, cum recipitur, patet, quo reliqua referenda sint. Dicunt vero Latini proprie: *aere comparare* vel *parare*. Sic Sallust. Iugurth: 54. Servi *aere parati* injusta imperia dominorum non perferunt. Similiter Plin. h. n. XXXVII. 7.: Nero vicit omnes, trecentis talentis capidem unam *parando*. Columell. de re rust. IX. 1.: examina *aere parta*. Corn. Nep. Attic. 13. 4. — Sabellicus (vd. Gruteri Lampas T. I. p. 163.) et alii ante eum, male scripserunt *hominum*; Avantius correxit. Quod autem ad sensum adtinet, a vero aberrasse mihi videntur interpretes, facetias orationis non sentientes. Alii (ut Scaliger, Gronovius de pecunia vet. c. 17., Döeringius) aes negotiatione quaesitum intelligunt; alii (ut Vossius, Vulpus) de lecticae inventionem, unde res in Bithynia nata dicta sit, cogitant. Quodsi illud poeta voluisset, non addidisset: *dicitur*, sin vero hoc, alio modo scribere debebat. Praeterea si quis e loco Ciceronis, quem praecedente Popma, excitat Vossius, inven-

D

tionem et usum lecticarum primum ad Bithynos referendum existimet, nobis liceat eodem jure ad Syros, vel ad Cappadoces referre, secundum Martial. IX. 5. et IV. 77. At Bithynis, aequae ac Syris et Medis et Moesis lecticae usus erat communis. Quaestio videtur de lana caprina. Quod vero Graeci usuram et pecuniam e mercibus factam nominabant τόκους (vd. Intpr. ad Aristoph. Nubes 18. et Spanhem. de usuris p. 581.), id non facit ad illustrandum nostrum locum; neque aes, quod illuc natum dicitur, poni poterat pro eo, quod ibi lucratus esse *tu diceris*. Aliam explicationem circumspiciens, probabiliorem hanc reperisse mihi videor. Vocabula *natum aes*, aequae ac *gigni* propria erant rei metallica. De voc. *gigni* vd. exempla apud Plin. XXXIII. 21. *Natum* vero dicebant aes, quod purissimum effoditur, et ab ipsa natura factum videtur. Sic Agatharchides, qui multa de fodinis ac re metallica tradit, in fragmentis libri de rubro mari: οὐ συντηκόμενοι μετ' ἐπιστήμης καὶ τέχνης ἐκ τοῦ ψήγματος, ἀλλὰ τὸ αὐτόματον, non arte eliquatum, sed ipsum natum. Sic Plin. h. n. XXXV. 15. Rubrica *nascitur* et in ferrariis metallis (cf. Plin. XXXIII. 2.: eruitur aurum — non *natura*. XXXVII. 3. *non arte sed sponte naturae*.) Eodem modo e montibus dicitur aes fluxisse, et reclusa metalla sponte oblata esse, ut Lucret. V. 1254. sq.

Manabat venis ferventibus in loca terrae
Concava conveniens argenti rivus et auri,
Aeris item et plumbi.

Nec deerant fabulae, quibus terrarum loca, rerum pretiosarum et copia et proventu aeris abundantia, ita fingerentur, ut in iis aurum et argentum ad usum jam idonea nascerentur. Inter has fabulas ea, quam de insula Cypri plures veteres scriptores narrant, maxime digna est memoratu. Aristoteles, ut uno eoque antiquiore teste utar in libr. de mirabil. auscult. c. 45. p. 87. Beckm. ita narrat: Φασὶ καὶ ἐν Κυπρῷ περὶ τὸν λεγόμενον Κούριον (ex emend. Meursii) χαλκὸν ὅμοιον γίγνεσθαι· κατακόψαντες γὰρ, ὡς εἴκειν, εἰς μικρά, σπείρουσιν αὐτὸν· εἴτα ὑδάτων ἐπιγενομένων, αὐξάνεται καὶ ἀνίεται καὶ οὕτως συνάγεται. Et c. 45. p. 87. Περὶ Παιονίαν λέγουσιν, ὅταν συνεχεῖς οἱ ὄμβροι γίνωνται, εὐρίσκουσθαι, περιττηκομένης τῆς γῆς χρυσὸν τὸν καλούμενον ἄπυρον. (Cf. c. 42. p. 85. ubi Φύει χρυσόν. et 49. p. 92. γένεσις σιδήρου.) Inde dicitur etiam aurum liquidum, pro ramentis aureis iisque puris. vd. Valer. Flacc. VI. 710.; aurum apyron. Similiter de sulphure puro Plin. XXXV. 56.: *vivum*, quod Graeci apyron vocant, *nasctur solidum*. Sed satis exemplorum. Propria verba, quibus artis periti utebantur, ut saepe in communis vitae sermonem abierunt, ita hic quoque factum videtur, eoque magis, quum vulgus fabulis delectetur. Facile igitur, quum terram aliquam vel argento et auro fertilem (ut Plinius loquitur), vel divitiis abundantem describere volebant, eam vel patriam aeris et argenti nominare vel dicere poterant, aes ibi nasci vel natum esse, i. e. sponte naturae provenire. Quod etiam in

nostro loco Catullus satis eleganter et ingeniose fecisse mihi videtur. Etenim puella: At certe, inquit, aere, quod in iis terris ipsum natum dicitur, homines ad lecticam comparasti. Bithyniam vero, cujus praetores luxuria et lascivia ita diffluere solebant, ut plerique, Memmius Gemellus aequae ac postea Cadius Rufus et Tarquinius Priscus repetundis damnarentur, provinciam fuisse opulentissimam et metallis foecundam, pluribus veterum locis probari potest, et urbium nominibus inde deductis (ut Chrysopolis, Chalcedon) significatur. Vd. Solini Polyhistor. c. 44.

vs. 17.

ut puellae

unum me facerem beatiorem.

Ita recte legitur, ut est in omnibus Statii MSS., in Cod. Cujacii et Dresdensi et in editt. Vicent. Brix. et Venett. Aldinae lectio: *beatiorum*, a Scaligero jam oppugnata, coniectura est Avantii. Sic infra dicitur unus caprimulgus. XXII. 10. *Unus beatiorum* esset i. q. unus vel solus ex beatis ut L. 5.; quod poeta noluit. Vd. nos ad XXII. Optime vero hunc locum illustrat Plaut. Asin. II. 2. 84.

vs. 19.

— provincia quod mala incidisset.

Hoc quoque ab Avantio profectum, et in Aldinam receptum est, unde in alias ingravit. Postea Statius in Massei libro idem invenit *quod mala*, in reliquis vero Codd. *qui mala*. Ipse emendavit: *quam mala*. Editt. vet. Vic. Br. et Venett. *quae male*, quod etiam Guarinus commemorat. Perej.

plicem sensum inesse volunt critici. Contorta existit oratio, si legis *commode* i. e. tu commodē; nec aptus sensus inest. Nam commodus, altero significato, quem primum proposuit, dici potest amicus (ut in allato Horatii loco), sed eo nomine Catullus non potuit appellari a scortillo, isto Varri. Altero vero significato, ut sit, qui commodo et opportuno tempore me convenit, tam absolute poni et allocutioni inservire usquam posse, comprobandum erat. Nec placet positio verborum. Equidem, cum a codicibus auxilium petere non liceat, et sanatio loci conjecturae relicta sit, ita scribendum putavi:

Quaeso, inquit, mihi, mi Catulle, paulum
Istos. Commodum enim volo ad Serapin
Deferri,

Quod ad verbum *istos* reticetur *cede* vel *mutua*, non indiget explicatione. Satis notum est, verba dandi, ferendi et mittendi saepe, praecipue in vulgari sermone apud comicos omitti. Sic noster L.V, 10. Camerium mihi pessimae puellae, Virgil, Georg. III. 513. — *Commodum* est opportuno tempore, eodem tempore, in tempore, nostrum; *eben*. Sic Plaut, Stichus II. 3, 40.

— postquam me misisti ad portum cum luci
simul,
Commodum radiosus ecce sol superabat ex
mari,

Mercat. I. 2. 106.

si istac ibis, commodum obviam venies patri.

Terent. Eun. II. 3. 51,

Illa sese interea commodum huc advorterat.

ubi Donatus explicat: ipso eodemque tempore. Adde locos Gellii noct. Attic II. 2.: sectatoribus commodum dimissis. Apulej. Metam. init. Cic. ad Attic. XIII. 19. X. 18. — Quod denique ad vocabulum *enim*, id eleganter inseritur ejusmodi orationibus vel ironice vel jocose expressis, quas non tam graviter, ut alibi, intendit. Tunc idem est, ac *videlicet*, quocum etiam saepe conjungitur, ut apud Cicer. II. Catil. 4. §. 12. ubi Ernesti male debebat. Cic. Brut. 84. II. Verr. 55. §. 137. Plaut. Bacch. IV. 4. 51. Unde formula *quia enim*. Sic Terent. Heaut. I. 2. 14: Quapropter? *Cl.* quia enim incertum est, etiam quid se faciat. Plaut. Curc. III. 79. Truc. II. 2. 11. — Codicum vero scriptura *commodenim* facile potuit transire in: *commoda nam*.

vs. 27.

mane, inquit puellae,

Istud — —

Ita edidit Doeringius, metri ratione non habita. Nec melius legitur in antiq. editt. Brix. et Venett. *mane tum inquit*, in Vicent. *mane tum inquān*. Ald. I. correctum habet *minime*, ut etiam Meleager conjecit. Guarinus pater legi voluit vel: *Ferri; mane, inquit*, quod filius recepit, vel *ferri; mane mane, inquit*, ut sit alterum mane i. q. cras.

Utrumque male. In omnibus Codd. Statii, Cujac. Vossii, Commelin. Palatin. Membr. et Papyr. et Dresdens. *mane me inquit*, quod jam ante Parthenium mutarunt in: *inquii*. Est oratio perturbati ac confusi; quare voc. *me* non *παρέλκει*, ut suo more dicunt interpretes, sed legendum ita:

Mane, me — inquii puellae, —

Istud, quod modo dixeram me habere, —

Fugit me ratio.

Vocabulum *mane* nullo pacto sollicitandum. Eodem modo adhibet Plaut. Mil. V. 10.; noster verbum *cave*, ultima brevi L. 19. LXI. 152.

vs. 32. — quam mihi pararim.

Confirmant hanc lectionem Codd. Statii et Dresd. Antiq. edit. Vicent. Brix. et Venet. *pararem*, quod ipsum non male, sed ex more Latinorum dictum. Guarinus, ut videtur suo ex ingenio: *parassem*; male. Imperfecta enim ita ponuntur non *loco* plusquamperfecti, ut multis exemplis probavit Nagel in actis Soc. Traject. T. IV. p. 275., sed propria sua significatione, vel ut Graecorum imperfecta. (Vd. Leipz. Littz. 1807. N. 111.). Sic recte legitur Cic. II. Catil. 4. 15. *pararet*, quem locum optime illustravit Goerenzius. Sic Tacit. Ann. XIII. 9. recte: priusquam ipse, dux bello delectus, spes ejus ad metum mutaret; ubi male Rupertus conjecit *mutasset*.

vs. 53. Sed tu insulsa male, et molesta vivis

Quod Aldina I. errore ut videtur typographi exhibebat, in exempla post eam edita fere omnia receptum est. Vossius jam animadvertit, si ita legeris, corrigendum esse: *vivas*, ut commodus sensus existat. Pucc. correxit: *nimis molesta es*. Revocemus igitur bonam lectionem antiqq. editt. Vicent. Brix. et Venett. (unde Guarin.)

Sed tu insulsa, mala et molesta vivis.

Sic Plaut. Trinum. II. 2.: lepidus vivis; quod Doussa allato nostro loco recte explicat. Amphitr. prol. 75. Tibull. II. 6. 53.: satis anxia vives (ita legendum). Lectio Codicis Dresdensis ipsa non mala, vereor ne correcta sit: *male ac moleste vivis*; ut carm. XIV. 5. ubi falso legitur *malis* pro *male*.

Ad. carm. XII.

Vs. 8. — est enim leporum
Disertus puer ac facetiarum.

Praeferendam puto aliam lectionem, quam Guarinus codicis auctoritate, ut ex verbis ejus apparet, defendit, quamque exhibent antiquissimae editt. Vicent. et Brix.: *est enim leporum disertus pater ac fac*. Pater leporum et facetiarum dicitur ita, ut infra XXXI. 1. pater esuritionum, apud Petronium c. 132. pater veri, et similiter apud Prop. II. 32. 38. pater chori vd. Barth. ad Stat. Thebaid. III. p. 815. Est igitur quasi leporum et facetiarum auctor, vel praeses. De voc. disertus cf. Terent. Eun. V. 7. 10. Verba *per* et *puer* et *pater* saepius confundi (scribuntur enim

in MSS. pr.) probat locus Taciti Ann. IV. 28. 1. non uno modo ab aliis, nimis audacter a Ruperto emendatus. Utique legendum est: Ab exsilio retractus, illuviëque ac squalore obsitus, et tum catena vinctus pater, orante (*pro* perorante) filio. Praeparatus adolescens multis munditiis etc. Orante filio, i. e. causam dicente, agente. Dialog. de orat. 6, 6. An. XI. 5, 3. XIII. 6, 1. Hist. I. 90, 5. Praeparare proprie usurpatur de iis, qui causam dicunt (Senec. contrövs. II. proöem.). Et munditiis atque externo cultu capere voluit adolescens favorem. Eleganter vero repetit verba: *pater* et *filius* in miseriæ et saevitiæ exemplo tam atroci, vs. 15.

Haec amem necesse est,
Ut Veranniolum meum et Fabullum.

Elegantiam loci non percepisse mihi videntur, qui ita correxerunt. Codicum quorundam, teste Palmerio (in Spicileg. vd. Gruteri Lampas T. IV. p. 802.), et editionum antiqq. Vicent. Brix. et Venett. (Ald. I. quoque in priori verbo) lectio est:

Hoc amem necesse est
Et Veranniolum meum et Fabullum,

Codex Dresdens. *Hic* amem — *Et* Veran. Correcto verbo *ut* necesse erat, reciperetur etiam *haec*, quod Guarinus primus probavit, Statius in eodd. repertum dicit. Tunc enim non linteum solum, sed sudaria quoque intelligenda erant. At multo praestat codicum, quam attuli, lectio. *Hoc* non est i. q. ea gratia, ob hoc munus, in gratiam muneris, quod non dixisset Catullus, sed

i. q. in eo; hoc munere mihi amandi sunt amici; quemadmodum nostri poetae dicunt: *eigen in ewiger Sache lieben*. Eodem modo Cic. ad Attic. IV. 16. *in eo me valde amo*. Et Catull. XIV. 2. *munere isto odissem odio Vatiniano*. Ita explicandus est locus Virgil. Aen. IX. 94. *quid petisistis?*

Ad carm. XIII. 9.

Sed contra accipies meros amores.

Ex duabus lectionibus, quae jam ante Parthenium exstabant, editores elegerunt deteriorem. Ita enim, ut scripsi, legimus versum in edit. Ald. I. Muret. Vossii, Vulpii, Doering. et al. Muretus de unguento ipso intelligit, Vossius eum sequitur et explicat: meram suavitatem, allegato Horatii loco (epist. II. 288.), qui huc plane non pertinet. Nec probari potest Doeringii interpretatio: quidquid amorem meum probet spiretque, luculenta voluntatis meae et placendi studii signa. Ex his non satis intelligitur, qui sint meri amores; nec *amores* dicuntur, generali notione vel, ut vocant, abstracto sensu, pro amore, vel amoris testificatione. Sive pro unguento, sive pro amore dictum accipias, non extricabis sensum commodum ac verbis Latinis congruum. Antiquissimae editiones Vicent. Brix. et Venett. (quod etiam, ut videtur, legebatur in Statii codd.) habent: *meos amores*. Revocandum hoc arbitror. Ac ita loqui solet Catullus de puero suo, vel de puella. XV. 1. VI. 16. Valer. Flacc. VI. 268. 121. Hoc loco

intellegerim puerum, cujus suavitati atque elegantiae opponitur unguentum a puella donatum; nam ipsam puellam Catullus non concessisset amico. Nec obstat, ut Doeringius putabat, sequens particula *seu*, quae eleganter ponitur pro: *sive etiam*; nec mutari debet *quod* in *quid*. Ut bene ac concinne procedat oratio, scripserim:

Sed contra accipies meos amores,
Seu quid suavius elegantiusve;
Nam —

Est in fine versuum saepissime interpolatum esse, satis constat, et alio loco comprobabo.

Ad Carm. XIV. 8.

Quodsi, ut suspicor, hoc novum ac repertum
Munus dat tibi Sulla litterator.

Critici nonnulli, quum non intellexissent, quid sit novum ac repertum munus, varias apposuerunt, vel receperunt emendationes. Omnium pessime Vossius: refertum. Doeringius, qui vestigia Vulprii premere videtur, positum putat pro excogitato, exquisito. Servandum est voc. *repertum*. *Reperio* fit a pario, et repertum dicitur, quasi repartum, atque in lucem editum, eodem modo ac compertum. Cic. de fin. III. 1. parere verba, i. e. nova fingere Lucret. III. 420.

dulcique reperta labore
digna tua pergam disponere carmina vita.

Eodem fere modo Plaut. Capt. III. 4. 56.

Tu enim repertus, Philocratem qui superes
veriverbio.

Caecilius in Epistola apud Priscianum:

Nam novu' quidem deus repertus est Iovis.

In Dresd. Cod. pro *ac* legitur *et*; non repugnarem,
si plane abesset copula.

Ad Carm. XVII.

O Colonia, quae cupis ponte ludere longo,
Et salire paratum habes.

Vossius, et qui eum sequutus est Vulpius,
pro *longo* ediderunt *ligneo*; placuit etiam Doeringio.
At a sensu satis eleganti verborum longe aberrarunt.
Nec argumento uti debebant, quod in sqq. dicitur *ponticulus*.
Etenim Colonia in votis habuit, ut longo in ponte spectacula ederentur,
quod in ponticulo infirmo, qui ibi erat, fieri non potuit.
Catullus igitur Coloniae promittit bonum pontem,
quo vel Saliorum sacra suscipiantur, i. e. satis longum ac firmum.
Recte legitur *longo*, quod omnes Statii codd., Dresdens. et omnes vett. editt. exhibent.
Corruptum *laedere* omnium Codd. et vett. editt. jam Perreij. mutavit in *ludere*.

Verba *et salire paratum habes*, quibus male intellectis orta est lectio *quem cupis*, non nisi ex loquendi ratione, Graecis usitata explicari potest.
At Latini quoque poetae utuntur ea infinitivi con-

structione, qua tamen infinitivus non substantivi nominis (h. l. accusativi) vice ponitur, ut a Grammaticis satis expositum. Quae Vossius affert, exempla rem non illustrent. Meliora haec. Ut aliis in locis *paratus amare* XLV. 4. et *tentare parati* XI. 14. Catullus dicit et Horatius *paratus subire* aliaque hujus generis, ita simili ratione *paratum habes* i. e. paratus es *salire* Plaut. Poen. I. 2. 100. At ego amo hanc. Mil. at ego esse et bibere. Propert. I. 1. 12.

vs. 2.

Sed vereris inepta

Crura ponticuli adsulitantis inredivivus,

Ne supinus eat, cavaque in palude recumbat.

Non minus aberrarunt a vero, qui verbum *inepta* retulerunt ad Coloniam. Conjungenda sunt: inepta crura, i. e. non satis conjuncta nec firma; nam proprie ita dicuntur. Aptis rebus opponuntur etiam dissolutae (Cic. de off. I. 35. Apulej. de Mundo 20. apta et revincta) et conjunguntur cum rebus connexis (Cic. part. orat. 39.). — Tertium versum e conjectura Scaligeri recepit Doeringius; jure repugnavit Vossius. Mss. Statim omnes *Crura ponticuli ac sulcis tantis inredivivus*, in quo vitium inesse, et metri et sensus defectione intelligitur. Nam sensus, quem ex illa lectione extricare studuit Doeringius, non solum durus esset atque ineptus, sed ne verbis quidem congruus. Quo modo vero Cicero dixit (orat. de harusp. resp. 23.): posteaquam — emergere aucto-

ritatem e fluctibus illius servitutis, reviviscere memoriam videt, — eo modo non potest commode dici: ponticulus ex sulcis tantis irredivivus, quasi hoc sit i. q. irrevocabilis. Praeterea libri plerique exhibent *ac*, non *ex*, ut Doering. putat. At metrum quoque obstat, quod satis argumenti est. Cujus ratione etiam correctio Scaligeri rejicitur; nam versus Priapejus ad asynartetos pertinet, de quibus vid. Hermannum Comp. art. metr. §. 425. Dresdens. codex hanc praebet lectionem: *Crura ponticuli ac sulci tantis*. Antiquae editt. Vicent. Brix. Venett. Ald. I. Guarin. et aliae correctum: *sub his totus*, nescio quo auctore. Stadius emendavit ita. *Crura p. assulis tantis irredivivus ne supinus eat*, et explicat: ne tantus homo tamque vastus ex assulis eat irredivivus. Male. Magis ingeniose Vossius: *ponticuli assulis stantis*. Equidem hunc locum ita expediendum putarim et codicum vestigia sequutus, una littera mutata, scripserim:

— — sed vereris inepta

Crura ponticuli, assulis tactis, irredivivus
Ne supinus eat.

Assulae (diminutivum a verbo *assis* vel *asser* deductum, et a poeta nostro in re vili et contempta adhibitum) dicuntur tabellae, sectiles, tigilla (LXVII. 59.) sudēs, *Breter*, *Spaene*, (asserēs lecticariorum Sueton. Calig. 58.). Plaut. Merc. I. 2. 20. cf. Captiv. IV. 2. 52. Tangi ponticulus dicitur pedibus (cf. LXIII. 2. XI. 24.), ut fores ma-

nibus (Plaut. Mostell. II. 2. et all. II.). — Quod in Dresd. Cod. et lib. Commelin., nec non in edit. Vicent. legitur *in redivivis*, ortum est ex vocabulorum male acceptorum separatione.

Vs. 14. Cui cum sit viridissimo nupta flore
puella,
Et puella etc.

Editiones recentiores ne uno quidem verbo commemorant varietatem lectionis, et verba Avanti et Guarini patris sine ulla dubitatione in textum recipiunt. In Cod. Dresd., et in aliis, ut videtur (nam Statius varietatem adnotare omisit) aequae ac in editt. Vicent. Brix. et Venett. legitur *cui jocus sit viridiss.* vel *cui sit jocus virid.* etc. Neque interpretes offendit pessimus orationis nexus: cum (quia) nupta sit ei puella pulcherrima, ludere hanc sinit, ut lubet. Revocanda mihi videtur antiqua eaque probabilis lectio, quam cum metro non apta esset, correxerunt. Legerim:

Cui jocus viridissimo nupta flore puella est,
Et puella tenellulo delicatior haedo,
Asservanda nigerrimis diligentius uvis.

Quod commendatur non solum auctoritate codicum, sed etiam sensu commodo ac bono. Dicit poeta: Puella viridissimo flore nupta huic jocus est, et quidem puella pulcherrima atque maximo cultu digna. Huc respicit vs. 17. Sicuti noster: flore viridissimo nupta, ita Apulejus Apolog. p. 524. Paris.: nova nupta flore exoleto. Cf. Virgil. Aen. VII.

VII. 162. primaevæ flore juvenus. Add. locum Plin. ep. IV. 21. quem laudavit Vulpus. Similiter Tibull. III. 4. 66.: casta nupta Neaera domo. *Iocus esse* de iis dicitur, quos ludibrio habemus, parvi pendimus. Sic infra XLII. 3. Iocum risumque facere Petron. c. 57. Terent. Eun. II. 3. 7.

Hic vero est, qui si amare occeperit, ludum
jocumque dices

Fuisse illum alterum.

Horat. Satyr. 2. 5. 36. Lucilii fragmentum apud Gellium. XVI. 9. Prop. II. 24. 16.

Fallaci dominae jam pudet esse jocum.

Nostra lectionis restitutione omnis difficultas tollitur, qua commotus Doeringius in sq. vs. scribi jusserat: *ah puella. Et saepe, quod satis notum, ponitur pro et quidem, ut atque pro atque quidem.* Cic. p. Mil. 23. II. Catil. 8. Tusc. V. 45.

Ad Carm. XIX.

In hoc carmine elegantissimo et dignissimo, quod inter Catulliana legatur, nonnulla occurrunt vel ab interpretibus non recte percepta, vel non ita, ut debebant, emendata. Vulpus de argumento ita loquitur: „Inducitur Priapus fures admonens, ut ab horto sibi commissio manus abstineant.“ Quod non sufficebat. Cardinem, in quo vertitur carmen, Vulpus non observabat. Nec melior est expositio recentissimi editoris, qua sententias singulares, ut solet, repetit, argumentum, id est occasionem ac materiam omittit. Priapus, qui hic loquitur, in vicinia alius Priapi, a domino suo

E

neglecti ideoque negligentis, positus, suam, qua beatur, conditionem praedicat, et, respiciens ad illum deum, fures ad negligentis Priapi agros accedere jubet, ne ipse negligentiae et ingrati animi specie suspectus fiat.

Vs. 1—4. Hunc locum —

Nutrivi, magis et magis, ut beata quotannis. Extrema verba ad villulam retulit Muretus, ut haberet, quocum conjungi posset sequens v. *hujus*. Omnes eum sequuti sunt. Nec tamen ita flagitat verborum positio; immo dura et falsa existit sententia. Nam supplendum esset hoc: ut magis et magis beata fiat quotannis. Omitti tamen non commode potuit verbum; neque intelligitur, quo modo, cum de villula sermo sit, addi potuerit: *nam domini* etc. Equidem olim cogitavi de versu post hanc amisso; sed perperam. Nihil desideratur, si recte scripseris hunc locum, levi medicina adhibita:

Nutrivi magis et magis, et beata quotannis.

Hujus nam domini colunt me etc.

Priapus: ego, ait, arida quercus, magis magisque nutrivi villulam, et quidem ego beata, i. e. muneribus oblatis, quotannis; nam domini me colunt etc. Omnia bene cohaerent. Quod adtinet ad verba, et saepe, ut supra dixi, ponitur pro et quidem. Grammatici hoc docent. Saepe etiam: *magis et magis* collocantur post suum verbum; ut LXXII. 4. Virg. Aen. II. 299. Beatus proprie dicitur Priapus, i. e. muneribus, cultu; vd. Horat. carm. II. 18. 14. ep. I. 18. 75. cf. noster XXXIII. 27.

Mutationem vero voc. *ut in et* defendam non opus est; centies in MSS. confunduntur. Neque obstat vocab. *hujus*; nam loquitur Priapus locum et vilululam digito monstrans, ut vs. 1.

vs. 9. Pauperis tuguri pater filiusque*

Hariolationibus virorum doctorum de hoc loco, codicum auctoritate nondum restituto, hanc qualemcunque adscripserim:

Pauperis tuguri pater ipse filiolusque.

Ab domino ipso salutari, maxime honorificum erat Priapo. cf. vs. 9. Sic Tibull. I. 10. 41.

Ipse suas sectatur oves et filius agnos

(ita enim legendum est). Add. vs. 51.

vs. 9. Alter parva ferens manu semper munera
larga.

Impedimentum, quod Burmannus et Schraderus in metro quaesiverunt, nullum est, et ex illius ratione recte legi potest *semper*. Basis non rhythmo circumscribitur. Nec tamen diffiteor, me quoque in hoc verbo haesisse, et quidem ob jejunum, quem praebet, sensum. Si quid mutandum, scripserim:

Alter parva ferens manu campi munera larga.

Munera campi sunt fructus floresque. vd. LXIV. 280. Tibull. II. 5. 37. *munera ruris*.

vs. 15. Sanguine hanc etiam mihi (sed tacebitis) aram

Barbatus linit hirculus —

Ita optime emendavit Muretus, qui tamen verba doctiuscule exponit. Nec probare potest Livineji, quem Doeringius sequutus est, sententia,

majoribus tantum diis hostias mactare licitum fuisse; Vossius contra eam Petronii locum excitat, in quo Polyaeus hircum et porcellum Priapo vovit. Sed Priapus nihil aliud dicit h. l., quam haec: tacebitis, ne invidi audiant, ne quis malus invidere possit, quum me, Priapum pauperis domini, tanta pietate cultum, meque in custodiendo ac nutriendo agro gratum videat.

vs. 20. — negligensque Priapus.

Optimam lectionem mutari voluerunt Heinsius et Doeringius, ille reponens: *negligensque Priapi*, hic; *negligensque Priapum*. Si ita corrigis, fit ut versus, quem cardinem totius carminis nominavi, vi sua ac elegantia careat. Opponitur enim non solum versui sexto, sed totius carminis narrationi. Negligens est Priapus, quum, quod eo intelligitur, dominus, quamquam dives, eum negligit, nec honoribus oblati sibi obstrictum habet. Nisi Priapum negligentem nominasset, alter non potuisset fures ad vicini agrum amandare.

Ad Carm. XX.

Valde se torserunt interpretes in explicando verbo *sinistra* (vs. 3.), quod, pro sinistra parte dictum, metri rationi repugnat. Non uno modo emendarunt; Doeringius audacter, ut ipse dicit, ita: *Agellulum, ad sinistram abinde quem vides*, quod ne recipiatur, durities structurae et mutandi licentia obstat. Equidem olim ita conieci: *Agellulum hunc sinistra et ante quem vides (links*

und vor dir). Sic Cic. Acad. IV. 14. *sinistra*, ante, post. Sed ejusmodi emendatione non opus est. Interpunctione, quae, ut vulgo ponitur, prohibet, quo minus sensum percipias, omissa, recte mihi videor, Muretum sequutus; explicare hunc locum ita: Ego populus, e regione agelli ad sinistram sita. Ut antea inceperat, ita pergit poeta: Ego haec arte fabricata, ego arida populus, sinistra, agellulum tueor. Ne tertium redeat verbum *ego*, omittit, et invertit structuram. Tantum vero abest, ut duritiem dictionis, quae ferri nequeat, poetae imputem, ut vocabulum *hunc*, quod non minimam difficultatem creat, a glossatore adscriptum, et eo deleto, locum omni suspicioni eripi posse existimem. Poeta scripsisse videtur:

— — ecce populus

Agellulum sinistra, tute quem vides etc.

Versus, qui post quintum usque ad nonum leguntur, dubitationem et, puto, non vanam mihi injecerunt. Sententia, quam continent, non solum male nexa cum superioribus, sed etiam ab iis plane aliena est. Loquitur enim Priapus de officiis suis, et narrat, se tueri agellulum, et pascua sua ope ac tutela ita virere et florere, ut dominus inde fructum capiat uberrimum. Quod singulis rebus eleganter exposuit auctor carminis. Quis autem non videat, ineptis hic inseri versus illos de honoribus, quibus se ornatum praedicat Priapus, agentes? Quibus ejectis, Priapi oratio ita procedit, ut non solum nihil desideretur, sed etiam nexus sententiarum verus et elegans restituatur:

Herique villulam, hortulumque pauperis.
Tuor, malasque furis arceo manus.

Meis capella delicata pascuis etc.

In ejusmodi vero argumento, quod carmina in Priapum scripta tractant, facile fieri potuit et facta est interpolatio. Ac sunt simillima verba antecedit carminis vs. 9 et 10., quae occasionem interpolationis praebuisse videntur. Cf. carm. inter lus. Priap. 84. Neque de auctoribus horum carminum, neque de fatiis, quibus ad nos pervenerunt, adhuc satis liquet, ut ne putemus, plura esse a recentioribus poetis composita, plura ab auctore collectionis, vel post eum interpolata. In versibus, de quibus sermo est, correctionis recentioris vestigium cernitur vs. 9.

Mihique glauca duro oliva frigore.

Ita emendavit Muretus. Olim legebatur vel: *mihi glauca dura cocta oliva frigore*, vel, in Aldinis, *mihi glauca duro cocta oliva frig.* vel *mihi glauca duro ol. fr.* Quum vero Vossius in Codd. reperiret: *duro oliva cocta*, nec verbum *cocta* speciem glossae prae se ferat, non dubito, quin varietas lectionis e correctione recentiori vocabuli *mi* in *mihi* orta sit. Poeta igitur, cujus hi versus sunt, vel non scripsit puris jambis:

Mi glauca, duro cocta oliva frigore.
vel, si scripserit puris jambis (in quibus tamen prima anceps, vd. 29. 21.) legendum est.

Mi glauca, duro oliva cocta frigore.
Cocta oliva est matura. Vd. Cic. de senect. 19. cf. Prop. IV. 5. 60.

Vs. 14. optima et receptu digna est correctio Dorvilli: *tenella*, cum ob facilitatem, tum ob elegantiam. Neque enim cum Mureto legi potest: *tenerque*, nec cum Vossio: *teneraque*. — Optimam vero emendationem, vs. 18., quam, omisso nomine auctoris, in textum recepit Doeringius, Muretus fecit.

Ad carm. XXI.

Aureli, pater esuritionum,
Non harum modo, sed quot aut fuerunt,
Aut sunt, aut aliis erunt in annis.

Verba: non harum modo explicari debent: non solum in conviviiis, quae apud Aurelium aguntur; nisi existimaveris, poetam ut pluribus in locis sua repetiisse et scripsisse;

Non harum modo, sed quot aut fuerunt,
Aut posthac aliis erunt in annis;

ut in carmine XXIV. Harum, i. e. quae sunt, Carm. XLIX, alia est orationis ratio, et recte praemittitur: *quot sunt*.

vs. 5. — nam simul es, jocularis una,
Haerens ad latus omnia experiris.

Ita legendum puto, et quidem hanc rationem probans. Codd. Statii et Cujacii *exjocularis*. Cod. Dresd. editt. Vicent. Brix. Venett. *simul et jocularis*, quod placuit Statio. Male. Optime restituit hunc locum ante Vossium Lucas Fruterius

(Verisimil. Lib. II. c. ult.) *simul es, jocularis una.* Ita L. 13.: *ut tecum loquerer; simulque ut essem.* Quod ad alterum versum adtinet, lectionem *experiris*, quam e codicibus recepissee videtur Parthenius, confirmare mihi licet auctoritate cod. Dresd.. Mureti et Cujacii libri *experibis*, quod Scaliger probavit, equidem non defendam. — Verbum *haerens* nostrum in locum recepi e codd. Statii, Cujacii, Dresdensi et antiqq. editt.; ac praestat correctioni *haeres*, nescio unde petitae.

vs. 8. tangam te prior inrumatione.

Bene ita Statius, secundum libros suos omnes; defendit Vossius. Cod. Dresd. Editt. Vic. Brix. Venett. Ald. I. Muret. Guarin exhibent: *prius*. Discrimen est apud bonos scriptores, neque ubique potest poni *prius* pro *prior*, ut interpr. ad Tibull. I. 4. 32. volebant. In Tibulli loco Broukhusius verum sensisse mihi videtur, reponens *prius*; equus enim ibi non dicitur prior missus, i. e. emissus prior in cursu, sed prius, i. e. antea missus. Sic recte noster: LXI. 208. *subducat numerum prius* LXIV. 318. 209. In nostro vero loco Catullus se ipsum dicit priorem, i. e. praeventurum, et alia debuisset uti verborum structura, si dixisset: te prius tangam. Oppositionem, quae illorum verborum usum constituit, habemus in verbo: *instruentem*. Pergit poeta:

Atqui, si id faceres satur, tacerem.

Ita legitur in omnibus editionibus, praeter Vicent, in qua est: *At quae si faceres.* Pucc. emendat: *At haec si.* Codd. vero Statii omnes: *atque ipsi faceres*, quod ille mutandum censet: *atque id si faceres.* Dresd. membr.: *atque ipsi facerem.* Qua in codicum lectione inesse mihi videtur aliquid frugi. Legendum puto:

Atqui, ipse id faceres satur, tacerem.

Lepidus est sensus, eleganter expressus. Poeta dicit: Si tu id faceres ipse satur, i. e. si tu saltem satur esses, tacerem; jam vero id quoque doleo, quod puer meus apud te esurire discet; — libidinem tuam tolerarem, si ipse satur esses, nec puer apud te fame laboraret. *Atqui* scribendum erat; nam ita loquuntur Latini pro: *et tamen*, quod satis notum. Vocabulum *ipse*, vel ad ironiae vim augendam, vel ad restringendam sententiam saepius adjicitur, ut fere idem sit, ac: minimum, saltem. Quod non solum apud comicos, sed etiam apud alios prosaicos scriptores occurrit. Cic. ad div. II. 16.: Acerbitatem — a republica, meis privatis et domesticis incommodis libentissime, vel istis *ipsis*, quae tu me mones, ut caveam, redemissem. — Quod vero in nostro loco omittitur *si*, id in aliis quoque factum est a Catullo II. 10. vd. Burmann ad Ovid. Amor. III. 3. 9. Nec obstat nostrae lectioni seq. *ipsum id*, quasi langueat. Amat Catullus ejusmodi rationem loquendi; multo etiam magis videtur ita scripsisse, ut verba significanter sibi respondeant, Sic Cic. Tusc. q. I. 17.: ego ipse cum eodem ipso non invitus erraverim.

v. 10. Nunc ipsum id doleo, quod esurire
Ah! meus puer, et sitire discet.

Correxerit ita Vulpius, recepit Doeringius, dum, ut ipse dicit, melius deesset, licet metro laboraret. Metrum non erat, quod dubitationem moveret; at alia obstant. Codd. Statii omnes, libr. Cujacii et Dresdens. *me me puer*, quod defendendum inepte putavit Scaliger, scribens: *ah me me puer*. Membr. Commel. *meus me puer*; probavit Vossius, in *meus mi* mutavit Meleager. Editt. antiq. Vicent. Brix. et Venett. *Nae meus puer*. Nec desunt conjecturae virorum doctorum. Guarinus pater coniecit *meus jam puer*, Pucc. *jam meus puer*, Faernius. *ve meus puer*, Statius: *me meus puer*, Vulpius: *ah meus puer*, Heinsius: *una meus puer*, Doeringius *a te mox puer*, vel, *mox tecum puer*. Inter has emendationes plane ineptae sunt Statii, Meleagri et Heinsii, non prorsus improbables Pucc. et Guarini; reliquae vel a sensu ac orationis indole alienae vel languidae, ne dicam de corrigendi audacia. Exclamatio, quam h. l. inserunt, mihi valde displicet; nam non solum ipsa superflua est, sed etiam orationem turbat. Poeta, frustra, inquit, irrito conatu studioque haec agis, — et postquam esuritionem Aurelii illuserat, addit: id doleo, quod esurire meus puer et sitire discet. Nec de puero sollicitus esse debebat, quum Aurelium prius, quam puerum atrectaverit, irrumatione tactum iri, dixisset. Minime vero probari possunt audaciores emendationes Doeringii, quarum altera (*a te mox*) languet, al-

tera (*mox tecum - discet*) prioribus non convenit; nam famelico Aurelio non opus erat, esurire et sitire disceret; ac tamen alius sensus illis verbis, ita positus, inesse non potest. Equidem, si quid sentio, desiderari puto epitheton pueri pulchri ac venusti, quod mihi videor reperisse in carmine XCIX. 1. Legerim igitur:

— quod esurire

Mellitus puer et sitire discet.

Verbum *mellitus* in codice, e quo alii descripti, obliteratum, puto, fuit; librarii, ne lacuna existeret, superstites litteras *me* duplicarunt. Proprie vero dicuntur pueri et puellae mellitae, i. e. suaves, jucundae, ut apud Catullum l. l. (cf. III. 6.); ita apud alios. Cic. ad Att. I. 18. *mellitus* Cicero Plaut. Pseud. I. 2. 47.

Ultimo versu quod legitur, verbum *sed* non debebat suspectum esse Statio, qui duplici modo mutat. Guarinus recepit *nisi*. Quemadmodum saepius ponunt *sed et* pro: quin etiam (Plin. h. n. VII. 31.), ita *sed* saepe pro: et quidem. Juvenal. XV. 94. *Sed res diversa, sed illic fortunae invidia est*. Similiter Graeci ἀλλὰ. vd. Hermann ad Viger. p. 778. Qua ratione ductus, corrigendum puto Prop. III. 25. 14.

Sed speculo rugas increpitante tibi.

Ad carm. XXII.

De nomine *Fuffeni* vd. praeter Muretum, Columna ad Enn. p. 101. et Drakenborch. ad Liv. I. 23.

Vs. 5. nec sic, ut fit, in palimpsesto
Relata.

Recte legitur *palimpsesto*, ut exhibent editi. Brix. Venett.; non *palimxysto*, ut Vicent. Ald. I. Vide de hac re P. Leopardi Emendatt. XIV. 13. In verbis: *nec sic, ut fit* variae exstant lectiones. Tres Statii MSS. *nec scit*, unus *nac scit*. Vicent. Brix. Venett. *nec sicut fit*. Optime cod. Dres. *nec sic, ut fit*; quod receptum in Ald. I. — Pro verbo: *relata* Heinsius scribi jubet *releta*, quod, quid sit probare debebat. Attamen correctio Doeringio ita placuit, ut vel in textum hanc recipiendam vel corrigendum contenderet: *in palimpsestum*. Utrumque perperam. Ne dicam de inepta Heinsii conjectura, defendi debet lectio codicum ex usu Latinorum proprio. Referre idem est ac scribere, inscribere. Ac dicunt: in codice referre, et, in codicem, in commentarium referre. Sic Cic. ad att. VII. 3. all. II. in codice relatum Cic. pro Rosc. Com. 2. 5. Idem reponendum cap. 3. 9. Quo pacto vero inter se haec differunt, omnium primus, quod scio, subtiliter ac accurate demonstravit Goerenzius in lect. in Cic. Catilin. II. p. 5. quem vide.

Vs. 8. Antiquiorum editt. Vicent. Brix. et Venett. lectionem *desecta*, et Codicum: *detecta*, quam etiam in cod. Dresd. inveni, bene emendavit Palladius: *directa*. De re vide interpr. ad h. l.

Vs. 10. unus caprimulgus, aut fossor.

Vulpus explicat: unus de caprimulgis, vel quidam caprimulgus; utrumque male, quanquam pro altera explicatione plura exempla; a nostro loco maximam partem aliena, affert. Nunquam ponitur *unus* pro quidam, ut vulgo creditur. Praeter primam significationem, numeralem dico, verbum *unus* hanc habet vim usumque, ut praestantiam atque excellentiam, vel in re ipsa contentam, vel cum aliis comparatam, indicet. Quo fit, ut et id, quod integrum ac perfectum est, et id, quod aliis praestat, dicatur unum. Vario modo cum aliis verbis conjunctum plerumque explicari potest per: *adeo*, et *quidem*, atque *etiam*. Sic opponitur vel pluribus, vel plerisque, vel omnibus atque universis. Satis notae sunt dicendi formae: unus omnium, unus ex omnibus (Catull. I. 5. Cic. ad div. V. 16. XVI. 1.). Conjungitur cum superlativo (*cum uno fortissimo viro* i. e. cum viro et quidem fortissimo Cic. ad div. XV. 19. I. 9. Plautus Truc. II. 1. 59. Virgil. Aen. II. 426.), vel cum comparativo (Catull. CVII. 6.), vel cum verbis: *aliquis*, *quidam*, ubi ceteris vel omnibus opponitur, vel cum substantivis verbis, quibus hanc vim addit, ut notio, quam vocant,

perfecta et magis adstricta fiat, i. e. ut res, de qua agitur, ambitum verbi completum contineat. Et sic dicitur *unus caprimulgus* (*ein ganzer Schaaßknecht*). Eodem modo Cic. de orat. I. 29.: „qui sicut unus paterfamilias his de rebus loquor.“ Quodsi verbum unus his significationibus adhibetur, apud prosaicos scriptores bonos semper ante verbum, quocum conjungitur, poni solet. A poetis, inprimis a Virgilio, hoc negligitur, et vel metri ratione, vel ipsa negligentia excusari potest. Quod pertinet etiam ad formulas: unus ex omnibus, et alias. Apud Ciceronem igitur legendum est pro Rosc. Com. 5, 15.: ut unum iudicem vereri debeamus; nec tamen explicandum: aliquem iudicem. Pro Rab. 9. ita interpungendum: Virum, unum totius Graeciae facile doctissimum.

vs. 11. — tantum abhorret ac mutat.

Ita recte legitur in MSS. Statii. membr. Dresd. Vicent. Brix. Venett. Avantii correctio *nutat*, in Aldinam I. receptam, a Lucio Fruterio, Verisim. II. c. ult. Palmerio, Spicileg. XIV. p. 866. (Gruteri Lampas. T. IV.) et ab aliis repudiata est. Pucc. coniecit: *a cultu*. Gellius noct. att. XVIII. 12. ita: „Varro in libris, — de lingua Latina fecit: In priore verbo graves prosodiae, quae fuerunt, manent; reliquae mutant. Mutant, inquit elegantissime pro mutantur.“ Livius XXXIX. 51. *mutaverint* pro: mutati sint. cf. Cort. ad Sallust. Catil. 38, 10.

vs. 12. — — qui modo scurra,
Aut si quid hac re tritius, videbatur.

Illustratur hic locus Plautino Mostell. I. 1. 14.

Tu urbanus vero scurra, deliciae popli,
Rus mihi tu objectas?

Quod vero legitur *si quid hac re tritius*, correctio est Pontani, probata ab omnibus interpretibus praeter Parthenium et Guarinum. Pucc. in marginem adscripsit: *suavius*. Omnes MSS. Statii, Cod. Dresd., editt. Vicent. Brix. Venett. exhibent: *tristius*. Equidem non corrigendum puto; nec majori difficultate premi antiquam lectionem, quam Pontani correctionem. Quo pacto enim Catullus scurram appellari posset tritam rem, non liquet. Vossius, ipse desperans de explicatione, nequitiam, nescio quam, expressam esse vult. Videamus, an verbum *triste* significationem nostro loco congruam habeat. Propria hujus verbi significatio est, ut indicet omne, quod acerbum, amarum, durum et molestum adeoque dirum sit. Inde dicuntur tristia absynthia Ovid. ex Pont. III. 8. 15. suaviolum tristius helleboro, Catull. 99. 14. tristia jejunia, Moretum 4. temporum tristitia Cic. ad Att. 12. 40. Symmach. ep. I. 64. tristis morbus Virg. Georg. IV. 252. Cic. senect. 19. tristis senectus Virg. Georg. III. 67. Aen. VI. 275. triste lignum Horat. II. 13. 11. tristius illis monstrum Aen. III. 214. Ad animum relatum, significat omnem ejus conturbationem aegritudi-

nemque. Et sunt hae animi conturbationes, quae tristes dicuntur, triplicis generis; ira et iracundia, (Virg. Ecl. II. 14. Aen. II. 337. Tibull. IV. 4. 18. Prop. I. 6. 10.) nimia severitas (Tacit. Hist. I. 144. Agr. 9. in quo loco delendum est voc. *avaritiam*), moeror. Cum vero is, cujus animus conturbatus, non solum vultu ac facie suam tristitiam prodat, sed etiam, ut fit, alios reddat tristes, uterque unius verbi ambitu comprehenditur, et is, qui ipse tristitia afficitur, et is, qui tristitiam ac molestiam aliis creat, tristificus. Quae ratione omnes verbi significationes, inde deductae intelliguntur. Sed quid haec ad nostrum locum? Pertinent huc, et probant codicum lectionem. Catullus enim non ad Fuffeni urbanitatem describendam addit verba: *si quid est hac re tristius*, sed ad irridendos scurras, abominabile hominum genus. Scurrae vero, sive sint, qui alios sequi soleant, quasi securrae, interprete Verrio apud Festum, sive ita appellati, quia sint sine cura (vd. Turneb. Advers. XIX. 13.), ad eos homines referuntur, qui, jocos ac verbis, quae eleganter dicta esse volunt, nimium abundantes, non nisi molesti atque odiosi esse possunt aliis meliora sentientibus. Foedam et insulsam scurrilitatem dicit auctor dial. de orat. c. 22. Ut vero jejunia dicuntur tristia, monstrum triste, ita Catullus scurram appellat tristissimam rem, et addit haec ex sua sententia. Ipsius verbis: *haec res irridet illos homines miserabiles*. Cf. 42. 13.

v. 19. Quem non in aliqua re videre Fuffe-
num

Possis.

Legendum est: *quem non in ulla re*, cum ob metri rationem, tum ob loquendi usum. Corruptum esse voc. *aliqua*, ostendit lectio cod. Dresd. *in aliquo videre*.

Ad carm. XXX.

Quod legitur vs. 4., vocabulum *nec*, positum putant pro *non*; vd. Statium et Doering. ad h. l. Immo est i. q. *non vero, sed non*; et ita dicere debebat poeta, ut omnes scriptores Latini in ejusmodi orationibus. Connectuntur enim haec verba cum antecedentibus, ac respondent verbis *jam te nil miseret*.

v. 6. Eheu! quid faciant dehinc homines,
quoive habeant fidem?

Statius e codicibus affert: *dico*, quod etiam habent Cod. Dresd. et editt. Vicent. Brix. et Venett. Statius emendavit *dehinc*; in textum receperunt Vossius et Doeringius. At non consideravit auctor hujus conjecturae, eam non minus languere, quam codicum lectionem *dico*. Poeta quidem dicere noluit, Alpheni perfidiam esse, cur homines in posterum nemini fidem habeant. Sententia ejus haec est: Quid faciant homines, siquidem amici ita se gerant; ut Alphenus? Differt vero haec aliquantum ab illa. Quare difficile erit, Pontano

F 2

correcta interpunctione et levissima mutatione adhibita:

Si tu oblitus es, (at dī meminere, at meminit Fides)

Quae te, ut poeniteat postmodo facti facient tui?

Quodsi tu haec omnia, tua dicta factaque, et amorem meum oblitus es, quae tandem te movebunt, ut te poeniteat facti tui? Quum vero poeta oblivionis mentionem fecisset, graviter adjecit verba: *at dī meminere, at meminit Fides*. Similiter Virg. Aen. I. 543.

At sperate deos memores fandi atque nefandi,

Ad carm. XXXIII.

Vs. 3. Nam dextra pater iniquatiore,
Culo filius est voraciore.

Inquinatas dici posse manus, quasi multis furtis pollutas, non negaverim; sed hoc loco minime apta videtur illa verborum compositio, cui sequentes versus 6. et 7. respondent: *patris rapinae, nates pilosae*. Iamdudum corrigendum hunc locum putavi ita, ut membra versuum disruptorum jungerentur:

Nam dextra pater est voraciore,
Culo filius iniquatiore.

Postea ex L. Carrionis antiq. lect. Commt. I. c. 16. cognovi, ita legi in membranis. Librarius ob similem clausulae sonum facile potuit errare et verba in alium locum transponere, quod sæpissime factum invenitur.

Ad Carm. XXXVII.

Salax taberna, vosque contubernales,
A pileatis nona fratribus pila,
Solis putatis esse mentulas vobis?
Solis licere quidquid est puellarum
Confutuere, et putare ceteros hircos?

Haec verba interpretes explicatu faciliora putarunt, quam sunt, et ita leviter tractarunt, ut diversas explicationes quorundam verborum coniungerent atque permiscerent. At, ni totus fallor, nec recte sensum perceperunt, neque manifestam occasionem arripuerunt quaerendi, quid a poeta, quid ab aliis profectum esset. Alia ratione huic loco vim suam atque elegantiam reddere debebant. Equidem, ut sententiam meam, argumentis, quibus fulcitur, adjectis, exponam, versum quintum arbitror non a Catullo conscriptum, sed vel ab antiquiore interpolatore, vel a lectore aliquo libidinoso adjectum esse. Primum enim offendit longae syllabae solutio, quam poeta nusquam alibi admittit; nec probabile videtur, eum, qui ex formulis severe praescriptis jambos suos composuit, hoc uno loco ab istis legibus recessisse. Deinde verbum *confutuere* vellem aliis locis comprobas-

sent. Nusquam occurrit, et male factum est; quamquam Catulli ingenium in ejusmodi verbis fingendis non tardum dixerim. Tum vero poeta ne potuit quidem ita dicere. Omni sensu caret vocabulum *hircos*. Interpretum nonnulli, ut Vulpus, intelligunt de vetulis hircis, qui viribus defecti; quae significatio non solum non verbo inest, sed etiam a loquendi usu abhorret. Hircorum nomine appellantur homines salaces (Sueton. Tib. 45), vel alio sensu *hircosi* dicuntur, qui hircum olent (Plaut. Merc. III. 3. 14. Catull. LXXI. 1.). Illa significatio a nostro loco plane aliena est, haec quodammodo ferri potest, quamquam non intelligitur, quo pacto ii, quos, axillarum odore laborantes, fugiunt puellae, opponantur iis, qui putant, sibi solis esse mentulas. Aliorum explanationes de hominibus, qui, similes castratis hircis, viros se praestare nequeant, quasi illud ipsum vocabulum significet hircum castratum, vel de rivalium contemptoribus, ut ait Parthenius, omnes sunt absurdae. Accedit, quod h. l. vehementer displicent cum vocabulum *putare* quater repetitum, tum etiam tota verborum structura; *putatis vobis licere putare*. Postremo potest argumento esse, quod, si hunc versum suspectum missum fecerimus, praecedens ad elegantiam suam reducetur, et quod causam intelligemus, qua interpolatio orta sit. Quum enim lector aliquis non intelligeret, quo referendum esset voc. *licere*, eo sensu, quo significat i. q. concedi, permitti, infinitivum adjecit; nec deerant ingeniolo salaci nova

vocabula, ad hanc rem apta. Quare scribendum puto:

Solis putatis esse mentulas vobis?
Solis licere quidquid est puellarum?
An, continenter etc.

Verbum *licere* eo sensu, quo idem est ac prostare, prostitui, non modo de rebus venalibus omnino dicitur, sed etiam proprie de puellis, quae, ut Catullus ait (CX.), se corpore prostituunt, vel corpus suum ad libidinem vendunt in tabernis, quas Catulli contubernales obire solebant. Martial. VI. 66. *Parvo cum pretio diu liceret* etc. Plaut. Menaech. V. 9. 97. ad q. 1. vd. interpr. Eodem modo Iuvenal. IV. 24. *quo non prostat femina templo*. Ovid. ex Ponto II. 3. 19.

Illud amicitiae quondam venerabile numen
Prostat, et in quaestu pro meretrice sedet.

Hinc Statius Silv. I. 6. 67. *Huc intrant faciles emi puellae*. Prop. III. 19. 19. Horat. Sat. I. 2. 30.

vs. 8. Atqui putate: namque totius vobis etc.

Usum particularum *nam* et *jam* critici non semper diligenter, quemadmodum debebant, curarunt, ut *nam* sine ulla significatione connectendis sententiis inservire putarent, et, ubi non primo aspectu intelligi posset, statim mutarent in *jam*. At considerata est sermonis ratio et vis, quae nunc illam, nunc hanc particulam, in codicibus plerum-

que confusas, exigit. Legitur apud Propertium I. 3. 37.

Namque ubi longa meae consumisti tempora
noctis
Languidus exactis, heu mihi, sideri-
bus?

In quibus quum primum verbum non videretur intelligi posse Heinsius et Kuinoelius mutarunt *jamque*; male et praeter necessitatem. Nam in interrogatione quacunque, praecipue vero, cum orationem reddere debet graviolem, Latini ponere solent *nam*, Graeci γάρ. Vd. Hermann. ad Virg. p. 790. Virgil. Ge. IV. 445. Plaut. Aul. 2, 1, 17. 1, 1, 5. Eadem ratione dicunt: *quia nam* Virg. Aen. X. 6. Male, quod miror, Burmannus correxit Propertii locum: *nempe ibi*. Vocabulum *namque* ipsum saepissime significat id, quod *nempe*. Sic Tacit. Agric. 21. — Catulli locus, LXXI. v. 5 — 6, ita legendus mihi videtur.

Aemulus iste tuus, qui vestrum exercet amo-
rem,

Mirifice est adeo naetus utrumque ma-
lum.

Iam quoties fuit, toties ulciscitur ambos,
Illam affligit odore, ipse perit podagra.

Sensus est: aemulus tuus, qui tuos amores sollicitat, mirum in modum laborat hirco et podagra. Iam vero illam, perfidam puellam, ulciscitur et se ipsum. De contagione, ut volunt, non est

sermo, neque esse potest. *Nancisci* vero proprie dicitur de morbo. Corn. Nep. 29. 21.

Ponitur, *nam* et *namque* tunc, cum aliquid vel praecedit, vel, ut in interrogationibus, omissum est, ad quod referri debet. Cum vero finita est ratio vel cum, quemadmodum in nostro loco, is, qui loquitur, rem differt et ad aliam transit, orationis ratio efflagitat vocabulum *jam*. Quod etiam sensisse videtur Doeringius, suadens, verbum *inrumare* non propria significatione accipere, quoniam paulo post adjiciatur *namque*. Propriam vero hujus verbi significationem totius orationis ratio requirit. vd. c. XXI. 8. *Namque* h. l. non potest explicari *nempe*, nec referri ad antecedentia; immo de more loquendi scribendum est;

Atqui putate. Iamque — vobis —

Ita plane, ut Catullus, dicit Statius Theb. IV. 517.

Illum, sed taceo; prohibet tranquilla senectus,
Iamque ego vos.

et Lucanus Pharsal. VI. 732.

jam vos ego nomine vero
Eliciam. —

Sequitur versus, laborans vitio antiquiore, quam quod codicum auctoritate corrigi possit:

Iamque totius vobis
Frontem tabernae scipionibus scribam.

In omnibus libris MSS. et editt. vett. leguntur v.: *scipionibus scribam*. Commentariorum auctores non multum haesitantes, explicant, scipiones esse semiustos baculos. Quo modo vero scipiones, simpliciter ita dicti, de inustis baculis, seu carbonibus intelligi possint, me aliorum locorum exemplis, quae interpretibus afferenda erant, nequaquam edoctum fugit. Difficultatem Scaliger intellexit, sed, cum Dousa patre (Praecid. in Petr. I. c. 10.), mendum tollendum aliis reliquit. Parthenius loquitur de soporifera virga, qua poeta se dicat omnium contubernalium frontem ita percussurum, ut omnes in sopore solutos facillime posset irrumare. Quod probari non potest. Nec magis verbis convenit obscoenus sensus, quem Palladius explicat. Guarinus pater, metrum non curans, emendat: *siphonibus inscribam*, Vossius *sopionibus* vel *soprionibus*, quae sine adjectis auctorum explicationibus vix intelliges. Cum verba respicis, similis nostro locus est Petronii, c. 96.: „Quum Ascylos gravatus tot malis in somnum laberetur, illa, quae iniuria depulsa fuerat, ancilla totam faciem eius fuligine longa perfricuit, et non sentientis labra humerosque sopitionibus pinxit.“ Optime correxerunt hunc locum Gruterus (Susp. II. 3.) Boschius et Erhardus ad h. l.; et est legendum vel cum illis *sopiti* (dormientis Ascyli) *titionibus*, vel cum hoc *sopitis titionibus*, quod Glossator quoque probasse videtur. Titio est torris, baculus adustus. vd. Celsus II. 17. Lactant. IV. 14. Ancilla quidem

potuit Ascylton fuligine et atro carbone pingere; nam ad manus ei erant lucernae. vd. c. 97. Apud Catullum vero lectio *titionibus*, quam nonnulli e Petronianis verbis receperunt, varias ob causas displicet, inter quas metrum primum obtinet locum. Corruptam esse lectionem *scipionibus* nemo negabit. Occasio vero corruptionis in verbo *scribam* latet, et ex litterarum earumdem repetitione orta videtur. Equidem Catullum scripsisse arbitror:

Iamque totius vobis

Frontem tabernae inscriptionibus scribam.

Poeta dicit: Putate me ausurum, una ducentos sessores et simul vos omnes irrumare. Iamque ego in vestram contumeliam totius tabernae frontem epigrammatibus et titulis inscribam. Minatur igitur, injuriam graviter se ulturum esse inscriptionibus, ut supra c. XII. hendecasyllabis. Arma, quae poetam decet terre, induit et *vibrat truces jambos* XXXVI. 5. cf. c. XLII. — Ut Petronius c. 55. dicit: *Ita non oportet hunc casum siue inscriptione transire* (sequitur epigramma Trimalcionis), ita Catullus quoque haud dubie usurpavit nomen *inscriptionis* pro vulgato graeco epigrammatis. Sed etiam ad aliam rem respexisse videtur. Fornices et cellae meretricum, nec non tabernae inscribebantur nominibus puerorum et puellarum, quae ibi prostabant, ut dicit Schol. Iuvenal. ad Sat. VI. 125. Quod proprie vocabatur *inscriptio* vel *titulus*; Martial. XI. 45.

Intrasti quoties inscriptae limina cellae,
Sen puer arrisit, sive puella tibi.

Seneca Controv. I. 2. „Meretrix vocata es, in communi loco stetisti, superpositus est cellae tuae titulus.“ Et in sqq.: „Nomen tuum pendit in fronte; — tot intraverunt cellam tuam gladiatores, tot juvenes ebrii.“ — In frontibus aedium et tabernarum atque in parietibus titulos, versus cujusvis generis et elogia in infamiam hominum scribere solebant, quod multis veterum locis demonstrari potest. Pauca sufficiant. Mart. I. 118.

Contra Caesaris est forum taberna,
Scriptis postibus hinc et inde totis.

Plaut. Merc. .II 3. 74.

Impleantur meae fores elogiorum carbonibus.

Culex 410. fronte locatur elogium. cf. Petron. c. 29. Add. dicendi formulam: *per totum parietem inscribere* apud. Quinct. Decl. I. 5.

Sequuntur hi versus:

Puella nam mea, quae meo sinu fugit,
Amata tantum, quantum amabitur nulla —

Ita edidit Scaliger, nescio quo auctore. Sed neque in codicibus haec leguntur, neque recipi pos-

sunt ob metrum. Codd. Statii omnes et Dresd.: *puella nam me, quae*, quod recepit Guarinus, Aldinae editionis auctor mutavit in *puella namque, quae*. Editt. Vicent. Brix. Venett. *Puella nam modo, quae*, quod placuit Mureto et Vossio. Codicum lectionem manifeste corruptam ita emendandam arbitror:

Puella amata, quae meo sinu fugit,
Amata tantum, quantum amabitur nulla —

In ejusmodi vero orationibus eleganter omittitur *nam*. Vd. Tibull. II. 1. 37. IV. 1. 133. Verbum *amata* facile in litteras *namme* abire, vel ob sequentem repetitionem corrigi potuit. — Ac graviter ita loqui solet Catullus, ut XLIX.

— pessimus omnium poeta,
Tanto pessimus omnium poeta,
Quanto tu optimus omnium patronus.

Cf. Terent. Adelph. I. 1. 31. — Alter versus iterum legitur in carm. VIII. 5. sed, ut mihi videtur, ab interpolatore illuc deductus.

vs. 13. Pro qua mihi sunt magna bella pugmata.

Non sollicitanda sunt haec verba, quamquam Scalliger e codice affert *patrata*, quod corrigi vult: *parata*. Lectionem plurimorum codd. jure defendit Statius, excitans locum Lucilii apud Donatum (ad Terentii Eun. V. 2. 60. et Adelph. V. 4. 5. ad verba. *vitam duram, quam vixi*.)

Vicinus o socii, et magnam pugnavimus
pugnam.

Virgil. VIII. 629. *Pugnataque in ordine bella.*
Quod legitur in Cod. Dresd. et in editt. Vic. Brix.
et Venett. *sunt mihi pro mihi sunt* correctum pri-
mum vidi in Ald. I.

Quatuor ultimi versus, quos recentiores edi-
tores huic carmini adjunxerunt, in Cod. Dresd. no-
vumcarmen efficiunt. Palladius et Guarinus pater
post vs. 9. seq. carminis posuerunt. In editt. an-
tiq. cum sequenti carm. junguntur. Duos ver-
sus ex iis affert Priscianus lib. V. p. 673. 10. et
iterum VI. p. 741. 24. Putsch. (In altero loco
mendose leguntur:

Tu praeter omnes une de capillatis
Celtiberosae Celtiberiae fili.

MSS. Catulli omnes *Cuniculosae*.) Tantum ve-
ro abest, ut hos versus cum carmine XXXVII.
conjungendos defenderim, ut ex alio carmine de-
sumptos, e Capri Grammatici libris, quos Pris-
cianus ante oculos habuit, in codices Catulli
receptos, et, ut fere semper factum est, juxta
carmen similis argumenti (XXXIX.) positos ex-
istimem. Nexus enim cum antecedd. ab his
versibus prorsus abest, et descriptio illa in fi-
ne carminis non parum displicet. Verba *tu*
praeter omnes, puto, Catullus non posuisset,
nulla adjecta copula, pro: *ac tu maxime.*

Quod vero Egnatium dicit *bonum*, id non referri debet ad verba: *boni beatique*; recurrit idem c. XXXIX. 9. Nec quidquam desideratur, cum carmen nostrum in vs. 16. exitum habet.

Pag. 46. l. 27. leg. *sibi* pro *ibi*; ita etiam pou. ante voc. *ibi*
voc. *sibi*.

